

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO, GOZDARSTVO IN PREHRANO

UPRAVA REPUBLIKE SLOVENIJE ZA VARNO HRANO,
VETERINARSTVO IN VARSTVO RASTLIN

Sofinancira
Evropska unija

Zdravje živali v letu 2022

Sektor za zdravje in dobrobit živali

Ljubljana, december 2023

Vsebina

SPLOŠNO.....	5
PREGLED IN OCENA ZDRAVSTVENEGA STANJA ŽIVALI V LETU 2022	7
Bolezni kategorije A.....	7
Bolezni kategorije B in C.....	10
REZULTATI PREISKAV V OKVIRU SISTEMATIČNEGA SPREMLJANJA ZDRAVSTVENEGA STANJA ŽIVALI, PROGRAMOV IZKORENINJENJA IN CEPLJENJ ŽIVALI V LETU 2022	11
PREGLED SITUACIJE IN REZULTATOV PO BOLEZNIH.....	14
Enzootska goveja levkoza ter slinavka in parkljevka	14
Bruceloza	15
Bruceloza govedi	15
Bruceloza ovc in koz	16
Tuberkuloza	17
Bolezen Aujeszkega	18
Klasična prašičja kuga in afriška prašičja kuga	19
Program spremljanja APK in KPK pri gojenih prašičih	20
Program spremljanja APK in KPK pri divjih prašičih	21
Atipična kokošja kuga.....	23
Aviarna influenza.....	23
Spremljanje pri perutnini	24
Spremljanje pri divjih pticah.....	25
Infekcijski metritis kopitarjev.....	27
Virusna hemoragična septikemija	27
Infekcijska hematopoetska nekroza	28
Huda gniloba čebelje zalege	29
Tropileloza	30
Mali panjski hrošč.....	30
Steklina	31
Parazitarne zoonoze.....	33
Vranični prisad.....	33
Bolezen modrikastega jezika	35
Monitoring za ohranitev statusa države, proste okužbe z BTM (sentineli).....	35
Prijava abortusov in preiskave	36
SPLOŠNI PODATKI O LETNIH PREGLEDIH 2022.....	37
Pomanjkljivosti v rejah	39

DNEVNIK VETERINARSKIH POSEGOV (DVP) – HLEVSKA KNJIGA IN VETERINARSKA ZDRAVILA.....	40
Odgovorna uporaba protimikrobnih zdravil/antibiotikov (PMZ) za zdravljenje živali	41
PERUTNINA.....	41
Bivalni pogoji v obratih s perutnino	42
ZAŠČITA ŽIVALI	43
Splošno	43
IDENTIFIKACIJA IN REGISTRACIJA ŽIVALI	44
BIOLOŠKI VARNOSTNI UKREPI	44

SPLOŠNO

Za zagotavljanje visokega nivoja zdravja živali, Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin (Uprava) v okviru najmanjšega obsega zdravstvenega varstva živali, ki ga zagotovi Republika Slovenija, vsako leto pripravi program sistematičnega spremljanja zdravstvenega stanja, programov izkoreninjenja bolezni in cepljenj živali, ki ga potrdi minister, pristojen za veterinarstvo (Odredba).

Poleg tega se v okviru zagotavljanja najmanjšega obsega zdravstvenega varstva živali izvajajo tudi preiskave za zgodnje odkrivanje določenih bolezni ter preiskave ob sumu oziroma pojavu določenih bolezni živali.

Odvzem vzorcev in cepljenja izvedejo veterinarske organizacije s koncesijo in drugi izvajalci del po Odredbi. Diagnostične preiskave izvajajo uradni laboratoriji. Predpisani programi se izvajajo na celotnem območju Republike Slovenije.

Za enotno izvajanje Odredbe so način in postopki izvajanja ter postopki v primeru pozitivnih preiskav opredeljeni v Obveznem navodilu za izvajanje Odredbe o izvajanju sistematičnega spremljanja zdravstvenega stanja živali, programov izkoreninjenja bolezni živali ter cepljenj živali v posameznem letu.

Za leto 2022 so podrobnejše informacije na voljo na spletni strani <https://www.gov.si/odredba-2022/>. Pomemben podatek pri sistematičnem spremljanju bolezni in obsegu zdravstvenega varstva živali je število posameznih živali in gospodarstev. V spodnji tabeli je navedena populacija živali v obdobju 2020 - 2022.

Tabela 1 : Število obratov in živali v obdobju 2020 - 2022

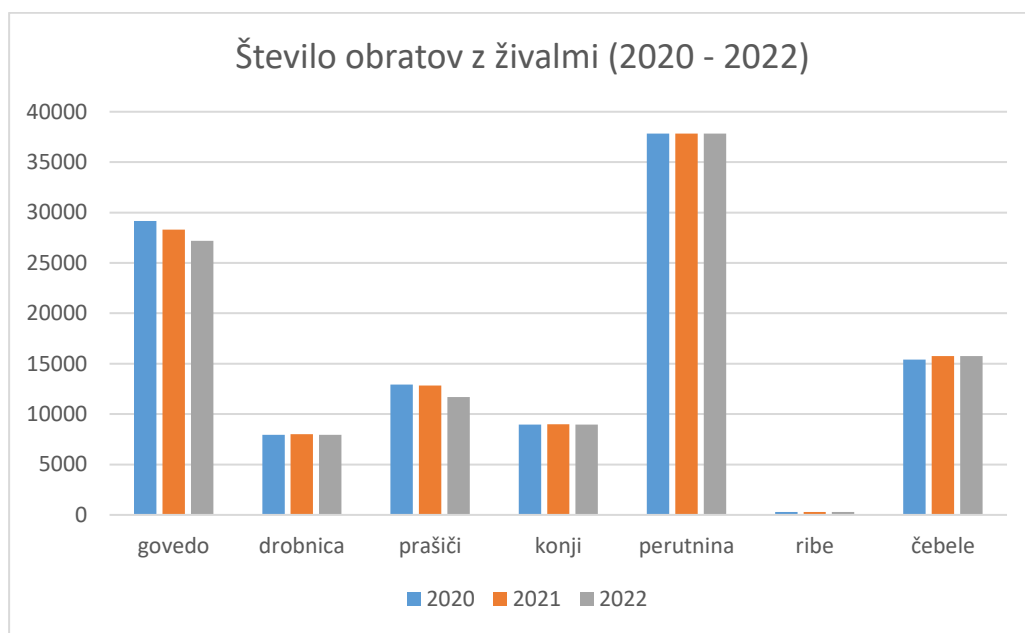
Vrsta živali	2020	2020	2021	2021	2022	2022
	Št. obratov	Št. živali	Št. obratov	Št. živali	Št. obratov	Št. živali
govedo	29.163	482.018	28.292	479.07	27.205	460.821
drobnica	7.955	142.283	7.994	148.251	7.930	156.636
prašiči	12.918	236.293	12.852	253.827	11.678	245.799
konji	8.951	26.425	9.007	26.647	8.967	27.444
perutnina	37.840*	6.339.964**	37.840*	6.524.981**	37.840*	7.199.237**
ribe	295	1.674.100 kg*	300	1.691.900 kg*	306	1.641.600 kg*
čebele	15.420 (registrirani čebelnjaki)	213.581 (čebelje družine)	15.752 (registrirani čebelnjaki)	213.101 (čebelje družine)	15.770 (registrirani čebelnjaki)	213.476 (čebelje družine)

* Vir podatkov: SI-STAT, leto 2016

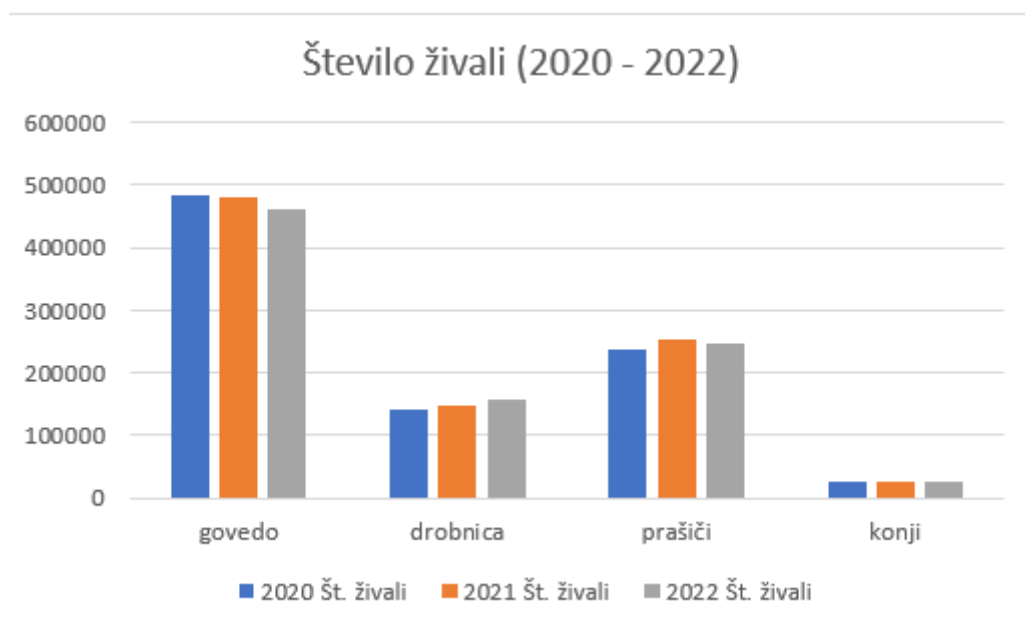
** Vir podatkov: SI-STAT

Vir ostalih podatkov je UVHVVR – SIRIS

Graf 1: Število obratov z živalmi v Sloveniji v obdobju 2020 – 2022

Graf 2: Število živali v Sloveniji v obdobju 2020 - 2022

Na grafu niso prikazani podatki za perutnino, ribe in čebele. Pri perutnini so v bazi podatkov SI-STAT na voljo okvirne številke, ki se gibljejo okrog 6 milijonov kljunov perutnine letno. Pri ribah se podatki vodijo v kilogramih gojenih rib, pri čebelah pa gre za podatek o številu čebeljih družin.

V poročilu je prikazana realizacija dela na področju zdravja živali v letu 2022, za primerjavo pa so v tabelah dodane tudi vrednosti za pretekli dve leti.

Epizootiološka situacija v letu 2022 je bila ugodna. Pojavov posebno nevarnih bolezni živali (bolezni kategorije A) nismo ugotovili. Prav tako smo ohranili pridobljene statuse države, proste določenih bolezni (bolezni kategorije B in C).

Glavno vodilo je bilo preprečevanje bolezni živali, ki kot splošni koncept, zajema vse – od preprečevanja vnosa in širjenja bolezni do dobrega gospodarjenja in večanja splošne odpornosti živali.

Kljub vsemu pa pojava katerekoli od posebno nevarnih bolezni živali (bolezni kategorije A) ne moremo popolnoma izključiti. Zato Uprava v sodelovanju z industrijo in ostalimi deležniki stremi k izvajanju vseh potrebnih ukrepov za zgodnje odkrivanje bolezni živali, da bi se preprečilo nadaljnje širjenje bolezni in bi le te ne prerasle v epizootije ter da bi se posledično zmanjšalo tudi tveganje za zdravje ljudi.

V skladu z Uredbo 2021/690/EU so bili s strani Evropske unije za leto 2022 odobreni in sofinancirani programi za spremljanje, nadzor ali izkoreninjenje afriške prašičje kuge, stekline, aviarne influence, raznih oblik TSE/BSE in praskavca.

Bolezni kategorije A

Bolezni kategorije A so bolezni s seznama (Izvedbena uredba 2018/1882/EU)¹, ki se običajno ne pojavljajo v Uniji in za katere je treba v primeru ugotovitve sprejeti takojšnje ukrepe za izkoreninjenje v skladu z Delegirano uredbo 2020/687/EU².

V skladu z zahtevami Svetovne organizacije za zdravje živali (WOAH), ima Slovenija uradno priznane statuse države, proste:

- Okužbe z virusom goveje kuge (Rinderpest),
- Konjske kuge (African horse sickness),
- Klasične prašičje kuge,
- Slinavke in parkljevke,
- Okužba z virusom kuge drobnice.

Poleg tega je Slovenija v skladu z zahtevami WOAH, podala samodeklaracijo glede statusa države, proste visoko patogene aviarne influence (HPAI) (2022), stekline (2016) ter afriške prašičje kuge (2007). Za bolezni kategorije A se izvaja pasivni nadzor, ki vključuje obvezno prijavo sumov bolezni ter izvajanje ukrepov za zgodnje odkrivanje bolezni in aktivni nadzor (program vzorčenja) za določene bolezni.

Prav tako Uprava izvaja aktivnosti v zvezi z zagotavljanjem ozaveščenosti deležnikov glede bolezni, kar zagotavlja visoko (primerno) raven pasivnega nadzora.

¹ Izvedbena uredba Komisije (EU) 2018/1882 z dne 3. decembra 2018 o uporabi nekaterih pravil za preprečevanje in obvladovanje bolezni za kategorije bolezni s seznama ter o oblikovanju seznama vrst in skupin vrst, ki predstavljajo znatno tveganje za širjenje navedenih bolezni s (UL L 308, 4.12.2018, str. 21–29)

² Delegirana uredba Komisije (EU) 2020/687 z dne 17. decembra 2019 o dopolnitvi Uredbe (EU) 2016/429 Evropskega parlamenta in Sveta glede pravil za preprečevanje in obvladovanje nekaterih bolezni s seznama (UL L 174, 3.6.2020, str. 64–139)

V letu 2022 ni bilo potrjenih primerov bolezni kategorije A pri domačih živalih. Pri divjih živalih je bilo potrjenih 49 primerov HPAI H5N1.

Slika 1: Bolezni kategorije A v letu 2022

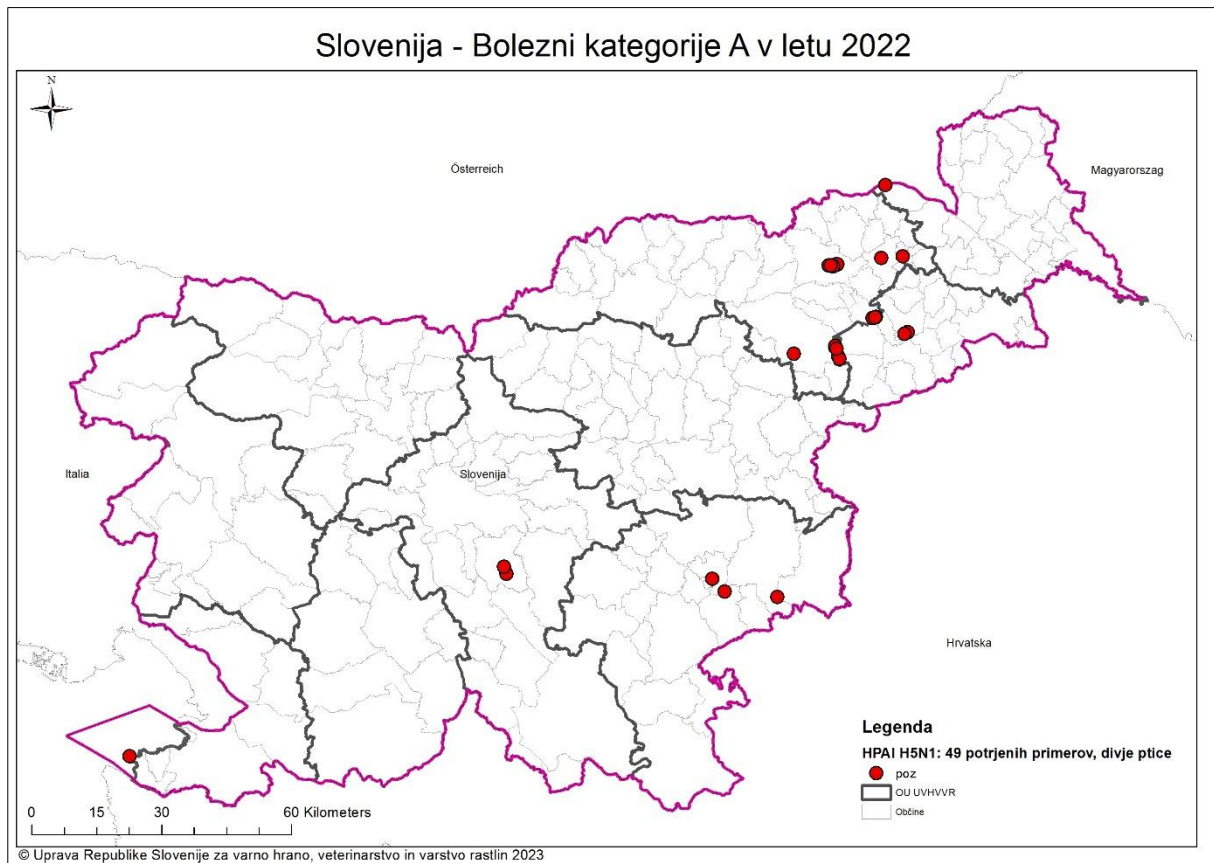

Tabela 2: Bolezni kategorije A v Sloveniji

Bolezen	Zadnji pojav
Slinavka in parkljevka	1968
Okužba z <i>Burkholderia mallei</i> (smrkavost)	nikoli ugotovljeno
Nalezljiva plevropnevmonija koz	nikoli ugotovljeno
Okužba z virusom goveje kuge	1883
Okužba z virusom kuge drobnice	nikoli ugotovljeno
Okužba z <i>Mycoplasma mycoides</i> , podvrsto <i>mycoides</i> SC (pljučna kuga govedi)	nikoli ugotovljeno
Okužba z virusom vozličastega dermatitisa	nikoli ugotovljeno
Okužba z virusom mrzlice doline Rift	nikoli ugotovljeno
Osepnice ovac in koz	nikoli ugotovljeno
Konjska kuga	nikoli ugotovljeno
Afriška prašičja kuga	nikoli ugotovljeno
Klasična prašičja kuga	1996
Visoka patogena aviarna influenza	februar 2023 (perutnina)* november 2023 (divje ptice)*
Okužba z virusom atipične kokošje kuge	1991

*dejansko stanje na dan izdelave poročila

Bolezni kategorije B in C

Bolezni kategorije B so bolezni s seznama, ki jih je treba nadzirati v vseh državah članicah s ciljem njenega izkoreninjenja v celotni Uniji (obvezni programi izkoreninjenja).

Bolezni kategorije C bolezni pa so bolezni s seznama, ki zadevajo posamezne države članice, in za katere so potrebni ukrepi za preprečevanje njihovega širjenja v dele Unije, ki so uradno prosti bolezni ali kjer se za zadevne bolezni s seznama izvajajo programi izkoreninjenja (neobvezni programi izkoreninjenja).

Slovenija ima na podlagi Uredbe 2016/429/EU³ in v skladu z Izvedbeno uredbo 2021/620/EU⁴ priznane statuse države, proste :

- *Bolezni kategorije B (obvezni programi izkoreninjenja)*
 - okužbe z *Brucella abortus*, *B. melitensis* in *B. suis* pri populacijah goveda (bruceloza govedi);
 - okužbe z *Brucella abortus*, *B. melitensis* in *B. suis* pri populacijah ovc in koz (bruceloza ovc in koz);
 - okužbe s kompleksom *Mycobacterium tuberculosis* (*Mycobacterium bovis*, *M. caprae* in *M. tuberculosis*) (MTBC) (goveja tuberkuloza);
 - okužbe z virusom stekline (RABV) (steklina);
- *Bolezni kategorije C (neobvezni program izkoreninjenja – dodatna jamstva)*
 - enzootske goveje levkoze (EBL);
 - okužbe z virusom bolezni Aujeszkega (ADV);
 - okužbe z virusom modrikastega jezika (serotipi 1–24) (okužba z BTV).

Za ohranitev statusov se v okviru letne Odredbe izvajajo preiskave, ki so za ohranjanje statusov predpisane z Delegirano Uredbo 2020/689/EU⁵.

V letu 2022 smo na podlagi rezultatov izvedenih programov spremljanja ohranili vse pridobljene statuse. Pojavov bolezni kategorije B in bolezni kategorije C, za katere ima Slovenija priznan status, nismo ugotovili.

³ Uredba (EU) 2016/429 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 9. marca 2016 o prenosljivih boleznih živali in o spremembi ter razveljavitvi določenih aktov na področju zdravja živali („Pravila o zdravju živali“) (OJ L 84, 31.3.2016, p. 1–208)

⁴ Izvedbena uredba Komisije (EU) 2021/620 z dne 15. aprila 2021 o določitvi pravil za uporabo Uredbe (EU) 2016/429 Evropskega parlamenta in Sveta glede odobritve statusa nekaterih držav članic, njihovih območij ali kompartmentov kot prostih bolezni in njihovega statusa necepljenja v zvezi z nekaterimi boleznimi s seznama in odobritve programov izkoreninjenja navedenih bolezni s seznama (UL L 131, 16.4.2021, str. 78–119)

⁵ Delegirana uredba Komisije (EU) 2020/689 z dne 17. decembra 2019 o dopolnitvi Uredbe (EU) 2016/429 Evropskega parlamenta in Sveta glede pravil za spremljanje, programe izkoreninjenja in status prost nekaterih bolezni s seznama in porajajočih se bolezni (UL L 174, 3.6.2020, str. 211–340)

*REZULTATI PREISKAV V OKVIRU SISTEMATIČNEGA SPREMLJANJA
ZDRAVSTVENEGA STANJA ŽIVALI, PROGRAMOV IZKORENINJENJA IN CEPLJENJ
ŽIVALI V LETU 2022*

Odredba o izvajanju sistematičnega spremljanja zdravstvenega stanja živali, programov izkoreninjenja bolezni živali ter cepljenj živali v letu 2022 (Uradni list RS, št. 202/21) je bila objavljena v Uradnem listu 24. decembra 2021.

Za zagotavljanje enotnega izvajanja so bila pripravljena ločena obvezna navodila in sicer:

- [za koncesionarje in druge izvajalce dejavnosti](#) (številka U34405-9/2022/10, z dne 14. 1. 2022),
- [za uradne veterinarje](#) (številka U34405-9/2022/9, z dne 14. 1. 2022),
- [za izvajanje 36. člena Odredbe 2022](#) (abortusi) (številka U34405-9/2022/7, z dne 7. 1. 2022).

Navodila, dokumenti in obrazci v zvezi z izvajanjem Odredbe 2022 so dostopni na spletni strani <https://www.gov.si/odredba-2022/>

Tabela 3: Pregled programov spremljanja zdravstvenega stanja, programov izkoreninjenja in cepljenj živali v letu 2022 po živalskih vrstah

Živalska vrsta	Preiskave	Cepljenje
Govedo	BSE, enzooska goveja levkoza, bruceloza, tuberkuloza, bolezen modrikastega jezika	vranični prisad
Drobnica	TSE, bruceloza	vranični prisad
Prašiči	bolezen Aujeszkega, klasična in afriška prašičja kuga	/
Perutnina	kontrola imunosti na atipično kokošjo kugo, sistematični nadzor aviarnе influence	/
Kopitarji	infekciozni metritis kopitarjev	vranični prisad
Čebele	huda gniloba čebelje zalege, tropileloza, mali panjski hrošč	/
Ribe	virusna hemoragična septikemija, infekciozna hematopoetska nekroza	/
Divjad in prostoživeče živali	Steklina, lyssavirusi (netopirji), afriška in klasična prašičja kuga, (divji prašiči), aviarna influenza (prostoživeče ptice), parazitarne zoonoze	/
Več vrst živali	sistem zgodnjega odkrivanja bolezni živali - ugotavljanje vzroka pogina	vranični prisad

Število pregledanih živali na podlagi Odredbe 2022, je navedeno v spodnji tabeli. Skupno je bilo v okviru Odredbe 2022 odvzetih 38.293 vzorcev in opravljenih 130.375 preiskav ter 18.605 cepljenj.

Tabela 4: Opravljene preiskave in cepljenja na podlagi Odredbe 2022

Bolezen	Št. pregledanih obratov	Št. pregledanih živali	Opombe
Enzootska goveja levkoza	11	84	Odredba 2022 – 12. člen, prva alineja
	2	2	Odredba 2022 – 12. člen, druga alineja (tumorozne spremembe)
Slinavka in parkljevka	11	84	Odredba 2022 – 13. člen
Bruceloza govedi	6.434	/	Odredba 2022 - 14. člen, prvi odstavek (skupni mlečni vzorci)
	77	615	Obvezno navodilo - Poglavje VII, Priloga V (individualni vzorci)
Goveja tuberkuloza	10.907	92.082	Odredba 2022 - 15. člen, prva alineja (tuberkulinizacija)
	5	19	Odredba 2022 - 15. člen, druga alineja (pljučnice)
	16	190	Odredba 2022 - 15. člen, tretja alineja (linija klanja)
Bruceloza ovc in koz	156	3.281	Odredba 2022 – 18. člen
Bolezen Aujeszkega	152	4.246	Odredba 2022 – 19. člen, prvi odstavek, prva alineja
	433	524	Odredba 2022 – 19. člen, prvi odstavek, druga alineja (merjasci)
Afriška in klasična prašičja kuga	279	778	Odredba 2022 – 20. in 21. člen
	4	4	Odredba 2022 – 36. člen, drugi odstavek, točka č) (abortusi)
Atipična kokošja kuga	352	1.278*	Odredba 2022 – 22. člen (kontrola imunosti); *št. hlevskih vzorcev; vsak vsebuje 20 krvnih vzorcev
Aviarna influenza	241	3.220	Odredba 2022 – 23. člen (sistematični nadzor- serološko)
	74	251	Odredba 2022 – 23. člen (zgodnje odkrivanje)
Infekciozni metritis kopitarjev	200	275	Odredba 2022 – 24. člen
Virusna hemoragična septikemija	71	217	Odredba 2022 – 25. člen; *št. skupnih vzorcev semenske in ovarialne tekočine; vsak vsebuje vzorce 10 rib
Infekciozna hematopoetska nekroza	63	193	Odredba 2022 – 25. člen; *št. skupnih vzorcev organov; vsak vsebuje vzorce 10 rib
Huda gniloba čebelje zalege in tropileloza	82	/	Odredba 2022 – 26. člen (klinični pregled čebelnjakov)
	29	56	Odredba 2022 – 26. člen (laboratorijska preiskava HGČZ)

Bolezen	Št. pregledanih obratov	Št. pregledanih živali (*vzorcev pri BT)	Opombe
Mali panjski hrošč	300	/	Odredba 2022 – 27. člen (klinični pregled čebelnjakov)
Steklina	/	259	Odredba 2022 – 28. člen Obvezno navodilo - Poglavlje XX, 2. točka (sumljive živali – pravilnik)
Lyssavirusi pri netopirjih	/	124	Odredba 2022 – 29. člen
Klasična prašičja kuga in afriška prašičja kuga	/	393	Odredba 2022 – 30. člen, prvi odstavek
	/	258*	Odredba 2022 – 30. člen, drugi odstavek (klasična prašičja kuga) *ZNUAPK ⁶ (afriška prašičja kuga)
Aviarna influenza	/	308	Odredba 2022 – 31. člen (pasivni nadzor)
	/	34	Odredba 2022 – 31. člen (aktivni nadzor)
Parazitarne zoonoze	/	22	Odredba 2022 – 32. člen (ehinokokoza)
	/	58	Odredba 2022 – 32. člen (trihinela)
Vranični prisad	842	18.605	Odredba 2022 – 34. člen (cepljenje)
Bolezen modrikastega jezika	70	*3.611	Odredba 2022 – 35. člen (kontrolne živali)
Prijava abortusov in preiskave	9	14	Odredba 2022 – 36. člen (drobnica)
	640	742	Odredba 2022 – 36. člen (govedo)
	13	14	Odredba 2022 – 36. člen (kopitarji)
	4	4	Odredba 2022 – 36. člen (prašiči)

*seštevek vseh preiskanih vzorcev po programih UVHVVR (sezonski predizbori)

⁶ Zakon o nujnih ukrepih zaradi afriške prašičje kuge pri divjih prašičih (Uradni list RS, št. 200/2020)

Enzootska goveja levkoza ter slinavka in parkljevka

Enzootska goveja levkoza (EGL) je virusna bolezen. Pojavlja se enzootsko in lahko prizadane večji ali manjši odstotek živali. Povzročitelj je virus iz družine *Retroviridae*. Največkrat poteka subklinično, značilne pa so tudi tumorozne spremembe. Pri nas se je program izkoreninjenja EGL pričel izvajati leta 1962. Od leta 2005 ima Slovenija, na podlagi EU zakonodaje, priznan status države, uradno proste enzootske goveje levkoze.

V skladu z EU zakonodajo, spada EGL med bolezni kategorije C. Za ohranitev statusa države, proste EGL, se v skladu z določbami točke (c) 2. oddelka 2. poglavja III. dela Priloge IV Delegirane uredbe 2020/689/EU⁷ izvaja spremljanje, da se dokaže odsotnost okužbe ob upoštevanju proizvodnih sistemov in ugotovljenih dejavnikov tveganja.

Tako so v program vzorčenja vključene vse živali, starejše od 12 mesecev v obratih, v katere so bile v preteklih dveh letih vključene živali iz Romunije ali Bolgarije. Zaradi primerov EGL v letu 2016, ki so bili ugotovljeni pri živalih iz trgovanja in pri živalih v obratih, kamor so bile te živali pripeljane, je od leta 2017 uvedeno ciljano vzorčenje na podlagi ocene tveganja. Poleg tega je treba na EGL preiskati vse primere tumoroznih sprememb, ugotovljenih pri post mortem pregledu na liniji klanja ali pri sekcijah poginulih živali.

Za ugotavljanje EGL se kot presejalni in potrditveni test, uporablja test ELISA. Če rezultat preiskave ni negativen, se nadaljnje preiskave in dodatna vzorčenja opravijo v skladu postopkom iz Priloge 3 [Obveznega navodila](#).

Slinavka in parkljevka (SIP) spada med bolezni kategorije A. V skladu z zahtevami WOAHA, ima Slovenija uradno priznan status države, proste SIP. Za ohranjanje statusa izvajamo preiskave na SIP na istih vzorcih kot EGL. Za ugotavljanje SIP se kot presejalni in potrditveni test, uporablja test ELISA. V primeru pozitivnega ali sumljivega rezultata testa ELISA na SIP se nadaljnji postopki in preiskave opravijo v skladu s protokolom iz Priloge 4 [Obveznega navodila](#).

Tabela 5: Preiskave na EGL in SIP (2020 – 2022)

Leto	Stalež živali*		Št. pregledanih			Št. pozitivnih
	Obrati	Živali	Obrati	Živali	Tumorozne spremembe	
2020	29.163	482.018	301	4.639	1	0
2021	28.292	479.070	97	1.127	0	0
2022	27.205	460.821	11	84	2	0

*Stalež na dan 31.12. (Vir: UVHVVR – SIRIS)

V letu 2022 je bilo na prisotnost EGL in SIP pregledanih 84 živali v 11 obratih. Vsi rezultati so bili negativni. Padec v številu obratov in živali, vključenih v program vzorčenja je posledica sprememb

⁷ Delegirana uredba Komisije (EU) 2020/689 z dne 17. decembra 2019 o dopolnitvi Uredbe (EU) 2016/429 Evropskega parlamenta in Sveta glede pravil za spremljanje, programe izkoreninjenja in status prost nekaterih bolezni s seznama in porajajočih se bolezni (UL L št. 174 z dne 3. 6. 2020, str. 211)

trendov trgovanja, predvsem v povezavi z državo izvora govedi. Zaradi pridobitve statusa Slovenije, proste okužbe z virusom modrikastega jezika (serotipi 1–24) (okužba z BTV) v letu 2021, je bil onemogočen vnos živali z območij brez statusa, ki niso bile cepljene proti BTV. Tako se je večina trgovanja preusmerila na države, ki so proste BTV.

Pri *post mortem* pregledu na liniji klanja sta bila ugotovljena 2 primera tumoroznih sprememb, ki so bile poslane v preiskavo na EGL. Rezultati so bili negativni.

Vsi vzorci so bili pregledani tudi na prisotnost slinavke in parkljevke. Rezultati so bili negativni.

Bruceloza

Bruceloza je zoonoza in je splošno ime, ki se uporablja za okužbe živali in ljudi, ki jih povzroča več vrst iz rodu *Brucella*, predvsem *Brucella abortus*, *B. melitensis* in *B. suis*.

Okužbo z bakterijo *Brucella* pri govedu običajno povzroča *B. abortus*, redkeje *B. melitensis* in občasno tudi *B. suis*. *Brucella melitensis* je glavni povzročitelj okužbe z bakterijo *Brucella* pri ovcah in kozah. *Brucella melitensis* in *B. abortus* lahko okužita tudi druge vrste, vključno s kamelami.

Človek se lahko okuži na različne načine (kontaktno), najpogosteje s toplotno nezadostno obdelanimi živili (mleko in mlečni izdelki, meso).

V skladu z EU zakonodajo, spada bruceloza (okužbe z *Brucella abortus*, *B. melitensis* in *B. suis* pri populacijah goveda (bruceloza govedi) in pri populacijah ovc in koz (bruceloza ovc in koz) med boleznih kategorije B.

Bruceloza govedi

Bruceloza je bil v Sloveniji izkoreninjena leta 1961. Od leta 2007 ima Slovenija, na podlagi EU zakonodaje, priznan status države, uradno proste bruceloze goveda. Za ohranitev statusa države, proste bruceloze govedi, se v skladu z določbami točke (c) (ii) 2. oddelka 3. poglavja I. dela Priloge IV Delegirane uredbe 2020/689/EU⁸ izvaja letno spremljanje na podlagi tveganja za odkrivanje okužbe z *Brucella abortus*, *B. melitensis* in *B. suis* ob upoštevanju proizvodnih sistemov in opredeljenih dejavnikov tveganja, vključno s širjenjem iz živali, ki niso gojeno govedo.

Tako so bili v program vzorčenja vključeni obrati (polovica vseh), v katerih so ženske živali, starejše od 24 mesecev, in moške živali, starejše od 30 mesecev. Serološka preiskava (ELISA) je bila opravljena na hlevskih vzorcih mleka.

Na brucelozo je bilo v letu 2022 preiskanih 6.434 hlevskih vzorcev mleka. V primeru pozitivnega ali sumljivega rezultata testa ELISA so se nadaljnje preiskave opravile v skladu s protokolom iz Priloge 5 [Obveznega navodila](#).

Na brucelozo je bilo pregledanih 742 abortusov in 615 sumljivih živali.

Povzročitelji bruceloze pri govedu niso bili ugotovljeni.

⁸ Delegirane uredbe Komisije (EU) 2020/689 z dne 17. decembra 2019 o dopolnitvi Uredbe (EU) 2016/429 Evropskega parlamenta in Sveta glede pravil za spremljanje, programe izkoreninjenja in status prost nekaterih boleznih s seznama in porajajočih se boleznih (UL L št. 174 z dne 3. 6. 2020, str. 211)

Tabela 6: Preiskave na brucelozo govedi (2020 - 2022)

Leto	Stalež živali*		Spremljanje (hlevski vzorci mleka)	Preiskave abortusov			Preiskave sumljivih primerov (pozitiven rezultat hlevskega mlečnega vzorca)		
	Obrati	Živali	Št. pregledanih obratov	Št. pregledanih abortusov	Št. pozitivnih	Št. serološko pregledanih živali	Št. bakteriološko pregledanih živali	Št. potrjenih primerov	
2020	29.163	482.018	6.238	1.169	0	408	1	0	
2021	28.292	479.070	6.466	1.213	0	693	7	0	
2022	27.205	460.821	6.434	742	0	615	6	0	

*Stalež na dan 31. 12. (Vir: UVHVVR – SIRIS)

Brucelozna ovc in koz

Brucelozna ovc in koz je bila izkoreninjena leta 1951. Status države, uradno proste brucelozne (*B. melitensis*) smo na podlagi EU zakonodaje pridobili leta 2005.

Za ohranitev statusa države, proste okužbe z *Brucella abortus*, *B. melitensis* in *B. suis* za ovce in koze, se v skladu z določbami točke (c)(i) 2. oddelka 4. poglavja I. dela Priloge IV Delegirane uredbe 2020/689/EU, izvaja naključno letno spremljanje, ki omogoča vsaj odkritje okužbe z *Brucella abortus*, *B. melitensis* in *B. suis* s 95 % stopnjo zaupanja pri tarčni prevalenci 0,1 % populacije ovc in koz.

Za ugotavljanje brucelozne se kot presejalni test uporabi RB test (Rose bengal test), kot potrditveni test pa test RVK (reakcija vezanja komplementa).

V letu 2022 je bilo na brucelozo pri ovcah in kozah pregledano 3.281 živali v 156 obratih.

Povzročitelji brucelozne pri ovcah in kozah niso bili ugotovljeni.

Tabela 7: Preiskave na brucelozo ovc in koz (2020 - 2022)

Leto	Stalež živali*		Št. pregledanih		Št. pozitivnih
	Obrati	Živali	Obrati	Živali	
2020	7.955	142.283	149	3.358	0
2021	7.994	148.251	153	3.492	0
2022	7.930	156.636	156	3.281	0

*Stalež na dan 31. 12. (Vir: UVHVVR – SIRIS)

Tuberkuloza

Tuberkuloza je kronična bakterijska bolezen živali in ljudi, ki jo povzroča kompleks *Mycobacterium tuberculosis* (MTBC). V MTBC so vključene *M. bovis*, *M. caprae* in *M. tuberculosis*. Za bolezen so značilni tako imenovani »tuberkli«, ki se pojavijo v bezgavkah ter v prizadetih organih. Govedo je rezervoar *M. bovis* in zato glavni vir okužbe pri ljudeh (zoonoza).

Sistematično spremljanje in izkoreninjenje tuberkuloze v Sloveniji se izvaja od leta 1962 dalje. Status države, uradno proste tuberkuloze, je Slovenija na podlagi EU zakonodaje, pridobila v letu 2009. Zadnji primer MTBC je bil v Sloveniji potrjen leta 2015, vendar sam pojav ni vplival na status države.

V skladu z EU zakonodajo, spada MTBC med bolezni kategorije B. Za ohranitev statusa države, proste okužbe z MTBC se v skladu z določbami točke (c) 2. oddelka 2. poglavja II. dela II Priloge IV Delegirane uredbe 2020/689/EU, izvaja letno spremljanje na podlagi tveganja za odkritje okužbe z MTBC ob upoštevanju proizvodnih sistemov, opredeljenih dejavnikov tveganja, vključno s širjenjem okužbe z drugih vrst živali in okrepljenega spremljanja obratov, povezanih s posebnimi tveganji (npr. okužba z MTBC pri divjih živalih,...).

Tako so bili v program spremljanja MTBC vključeni obrati (polovica vseh), v katerih so ženske živali, starejše od 24 mesecev, in moške živali, starejše od 30 mesecev, ki se uporabljajo za pleme in se jih pregleda z intradermalnim tuberkulinskim testom. Prav tako je treba odvzeti in pregledati vzorce spremenjenih pljuč in pripadajočih bezgavk v vseh primerih, ko uradni veterinar pri post mortem pregledu na liniji klanja ugotovi znake pljučnice pri govedu, starejšem od 30 mesecev. Poleg tega se za izključitev okužbe z MTBC preiskave opravijo tudi na naključnem vzorcu govedu na liniji klanja, v skladu s programom, ki ga pripravi Uprava.

Intradermalni tuberkulinski test je bil izveden na 92.082 živalih, od tega so bili vsi testi negativni. Sumljivih živali (t.i. klinično vidni znaki tuberkuloze) je bilo 30, vendar v nadaljnjih preiskavah ni bil dokazan povzročitelj goveje tuberkuloze.

Tabela 8: Preiskave na MTBC (2020 – 2022)

Leto	Stalež živali*		Pregledano				Št. pozitivnih	
			Intradermalni tuberkulinski test		Primerjalni intradermalni tuberkulinski test			Bakteriološke preiskave (pljučnice, linija klanja)
	Obrati	Živali	Obrati	Živali	Obrati	Živali		
2020	29.163	482.018	9.623	94.264	7	22	374	0
2021	28.292	479.070	10.789	94.528	5	35	209	0
2022	27.205	460.821	10.907	92.082	5	19	190	0

*Stalež na dan 31. 12. (Vir: UVHVVR – SIRIS)

Intradermalni tuberkulinski test je bil v letu 2022 opravljen pri 92.082 živalih. V enem obratu s 7 živalmi se je kot prvi test opravljal primerjalni intradermalni tuberkulinski test. Zaradi sumljivega ali pozitivnega rezultata je bilo v primerjalnem intradermalnem tuberkulinskem testu pregledano še 12 živali v 3 obratih. V enem obratu je ena žival tudi v primerjalnem testu reagirala sumljivo. Preden je bil

znan rezultat tuberkulinizacije, je bila žival prodana v Avstrijo. O zadevi so bile obveščene pristojne službe. V obratu je bila zato ponovno opravljena tuberkulinizacija vseh živali. Rezultati so bili negativni.

Pri *post-mortem* pregledu na liniji klanja so bili v preiskavo na tuberkulozo poslani vzorci 19 živali iz petih obratov, starejših od 30 mesecev, ki so kazali znake pljučnice in 190 naključno izbranih. MTBC ni bil ugotovljen.

Bolezen Aujeszkega

Bolezen Aujeszkega (BA), znana tudi kot psevdorabies, povzroča alfaherpesvirus, ki okuži osrednji živčni sistem in druge organe, kot so dihalne poti, pri različnih sesalcih, razen pri ljudeh in brezrepnih opicah. Prašiči (suidae) so naravni gostitelji, ki po klinični ozdravitvi ostanejo latentno okuženi (razen pujskov, mlajših od dveh tednov, ki umrejo zaradi encefalitisa). Virus se prenaša kontaktno z izločki ter z mesom okuženih prašičev. Lovski psi se lahko okužijo že med lovom, če pridejo v stik z obolelim divjim prašičem.

Bolezen Aujeszkega v Sloveniji nikoli ni bila potrjena. Cepljenje proti BA je v Sloveniji prepovedano. Slovenija je leta 2010, na podlagi EU zakonodaje, pridobila status države, uradno proste bolezni Aujeszkega.

V skladu z EU zakonodajo spada okužba z virusom BA med bolezni kategorije C.

Za ohranitev statusa države, proste okužbe z virusom BA se v skladu z določbami 4. točke 2. oddelka 2. poglavja V. dela Priloge IV Delegirane uredbe 2020/689/EU izvaja spremljanje, da se dokaže odsotnost okužbe z virusom BA ob upoštevanju proizvodnih sistemov in ugotovljenih dejavnikov tveganja.

Tako program letnega spremljanja temelji na naključnem vzorčenju, ki omogoča ugotavljanje okuženih obratov s 95 % stopnjo zaupanja pri tarčni prevalenci 1 %. Število posameznih vzorcev v obratu pa omogoča odkritje seropozitivnih živali s 95 % stopnjo zaupanja pri tarčni prevalenci 5 %. Poleg tega je treba na BA preiskati tudi vse merjasce.

V letu 2022 je bilo preiskanih 4.246 prašičev v 152 obratih ter 524 merjascev iz 433 obratov. Rezultati preiskav so bili negativni.

Tabela 9: Preiskave na BA (2020 – 2022)

Leto	Stalež živali*		Pregledano				Št. pozitivnih
			Naključno spremljanje		Merjasci		
	Obrati	Živali	Obrati	Živali	Obrati	Živali	
2020	12.918	236.293	144	3.916	491	621	0
2021	12.852	253.827	158	5.522	474	571	0
2022	11.678	245.799	152	4.246	433	524	0

Klasična prašičja kuga in afriška prašičja kuga

Klasično prašičjo kugo (KPK) povzroča virus iz družine *Flaviviridae*, ki se širi med rejami prašičev na različne načine, predvsem z neposrednim kontaktom, saj prašiči izločajo virus z vsemi izločki (slina, urin, feces). Najpogosteje so vir okužbe novonabavljene živali. Tudi divji prašiči so možen izvor okužbe za domače prašiče. Značilen je visok pogin, začetna živčna znamenja ter spremembe po koži.

Večje tveganje v zadnjem času predstavlja afriška prašičja kuga (APK). Virus APK spada v družino *Asfarviridae*. APK je zelo nalezljiva bolezen, ki lahko prizadene domače in divje prašiče. Širi se hitro, neposredno s stikom med okuženimi in zdravimi živalmi, preko hranjenja s pomijami, ki izvirajo od okuženih živali, preko bioloških vektorjev (klopi), kontaminirane opreme, vozil, objektov, obutve ali obleke. Povzroča visok pogin med prašiči vseh kategorij. Značilna je visoka temperatura, krvavitve po koži in sluznicah.

Od leta 2014 je APK prisotna tudi v državah EU in sosednjih tretjih državah. Bolezen v Sloveniji še ni bila ugotovljena, vendar pa predstavlja njeno širjenje iz vzhoda Evrope proti zahodu in v sosednjih državah EU (Madžarska, Italija) vse večje tveganje tudi za populacije domačih in divjih prašičev v Sloveniji.

V skladu z zakonodajo EU spadata tako APK kot KPK med boleznih kategorije A.

Ukrepi v zvezi z APK so določeni v Uredbi 2016/429/EU, Delegirani uredbi 2020/687/EU ter Izvedbeni uredbi 2023/594/EU⁹ in sicer:

- za gojene prašiče: člani 53-69 in 71 Uredbe 2016/429/EU ter člani 5-10 (sum), člani 11-61 (po potrditvi) Delegirane uredbe 2020/687/EU in člani 1-5, 7-47, 57-61 Izvedbene uredbe 2023/594/EU (po potrditvi APK pri gojenih prašičih);
- za divje prašiče: člani 70 in 71 Uredbe (EU) 2016/429 ter člani 62 (sum), 63-67 (po potrditvi) Delegirane uredbe (EU) 2020/687 in člani 1-6, 8, 47- 61 Izvedbene uredbe 2023/594/EU (po potrditvi APK pri divjih prašičih).

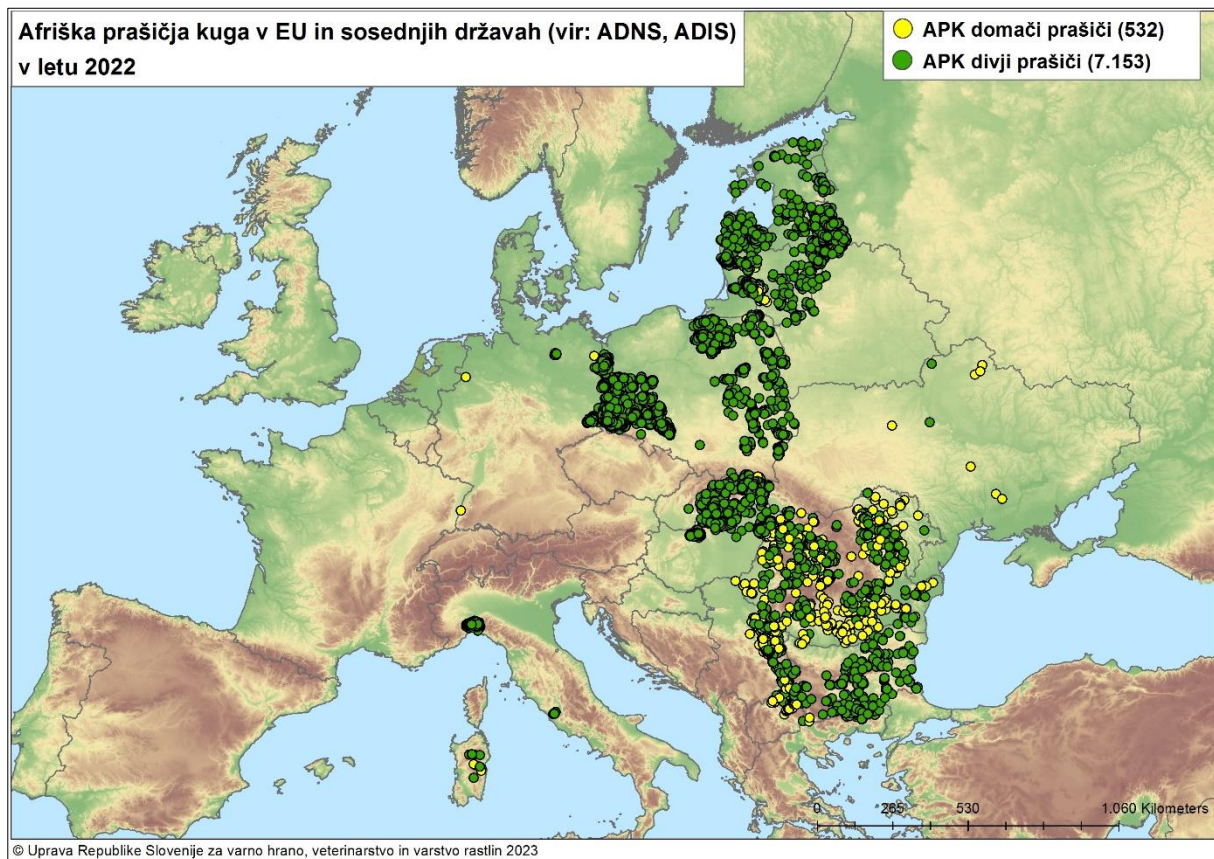
Poleg tega se v zvezi z APK izvajajo tudi ukrepi v skladu z Zakonom o nujnih ukrepih v zvezi z afriško prašičjo kugo pri divjih prašičih (Uradni list RS, št. 200/2020) (ZNUAPK).

ZNUAPK določa nujne ukrepe za preprečevanje vnosa APK v populacijo divjih prašičev, ukrepe za zgodnje odkrivanje bolezni, določitev ukrepov na območjih visokega tveganja ob državni meji. S hitrim odzivom vseh deležnikov ob pojavu bolezni se lahko zmanjšajo posledice, ki jih ima pojav APK pri divjih prašičih na kmetijstvo, gospodarstvo in turizem. S tem, da preprečujemo prisotnost bolezni v populaciji divjih prašičev in z izvajanjem strogih ukrepov po morebitni potrditvi APK pri divjih prašičih, lahko bistveno zmanjšamo tveganje za vnos v reje domačih prašičev.

ZNUAPK ureja vrsto preventivnih ukrepov in ukrepov po potrditvi bolezni, določa izvajalce ukrepov, določa pristojne organe in financiranje posameznih ukrepov preko izplačila finančnih spodbud in nadomestil, povračila stroškov, plačila odškodnin in nadomestil za škodo, povzročeno z odrejenimi ukrepi, kar omogoča pristojnim službam zgodnje odkrivanje ter hitro in učinkovito ukrepanje ob morebitnem pojavu in s tem preprečitev oziroma zmanjšanje škode, tako v sektorju prašičereje, kot tudi v drugih sektorjih kmetijstva, gospodarstva in turizma.

⁹ Izvedbena uredba Komisije (EU) 2023/594 z dne 16. marca 2023 o določitvi posebnih ukrepov za obvladovanje bolezni afriške prašičje kuge in o razveljavitvi Izvedbene uredbe (EU) 2021/605, UL L 79, 17.3.2023, str. 65–150

Slika 2: Situacija glede APK v Evropi v letu 2022

Program spremljanja APK in KPK pri gojenih prašičih

Z namenom zgodnjega odkrivanja bolezni je treba vsako leto na prisotnost virusa APK in KPK pri gojenih prašičih pregledati:

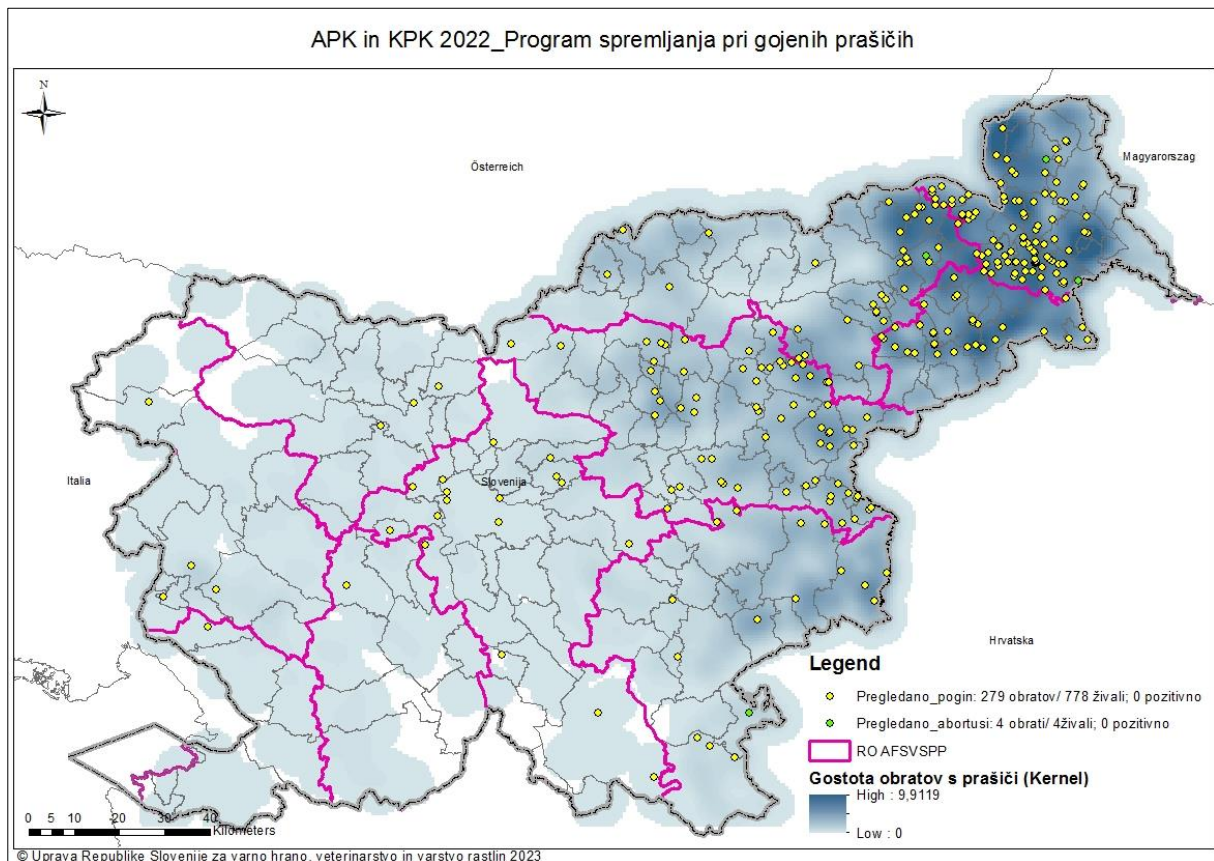
- na velikih prašičerejskih obratih (z več kot 500 plemenskimi svinjami) vsako deseto poginjeno plemensko svinjo in tedensko pregledati prve tri poginjene prašiče, starejše od dveh mesecev;
- v ostalih rejah prašičev preiskati 2 % poginjenih prašičev, ki jih zbira VHS; vzorce odvzame in preiskave opravi uradni laboratorij v skladu s programom, ki ga pripravi Uprava.

Tabela 10: Program nadzora na APK in KPK pri gojenih prašičih (2020 – 2022)

Leto	Pregledano	
	Obrati	Živali
2020	506	869
2021	306	693
2022	283	782

Na virus KPK in APK je bilo v letu 2022 pri gojenih prašičih preiskano 782 živali v 283 obratih. Od tega 261 živali (86 plemenskih in 176 pitancev) iz 3 velikih obratov ter 517 živali iz 276 ostalih obratov. Poleg tega so bili na APK/KPK pregledani še 4 abortusi iz 4 obratov. Rezultati vseh preiskav so bili negativni.

Slika 3: Preiskave na APK in KPK pri gojenih prašičih v letu 2022

Program spremljanja APK in KPK pri divjih prašičih

Z namenom zgodnjega odkrivanja bolezni je treba v skladu z letno Odredbo ter ZNUAPK vsako leto na prisotnost virusa APK in KPK pri divjih prašičih pregledati:

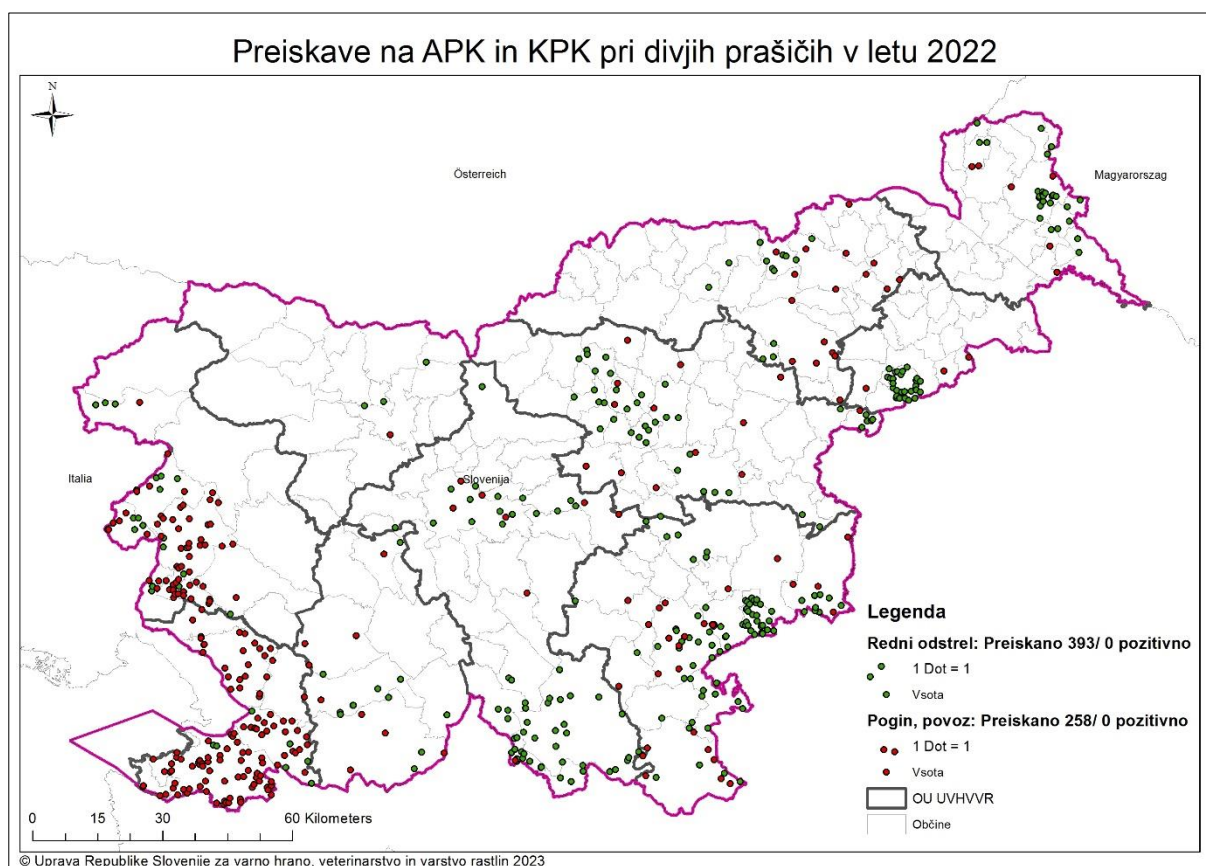
- v okviru pasivnega nadzora - vse najdene poginule in povožene divje prašiče, ne glede na ocenjen vzrok pogina; vsak ki najde poginulega (ali povoženega) divjega prašiča, je dolžan to javiti na telefonsko številko 112;
- v okviru aktivnega nadzora - vzorce krvi odstreljenih divjih prašičev; program vzorčenja je pripravljen na podlagi podatkov o odstrelu; velikost vzorca je bila določena za ugotavljanje prisotnosti APK/KPK s 95 % zanesljivostjo pri tarčni prevalenci 10 %; vzorec je razdeljen na LUO; poleg tega je treba v čim večji meri odvzeti tudi vzorce na podlagi ocene tveganja, to so vzorci krvi odstreljenih prašičev vzdolž vzhodne meje; ocenjeno je, da je treba odvzeti najmanj 406 vzorcev krvi (naključno vzorčenje) in čim več vzorcev na podlagi tveganja.

Tabela 11: Program nadzora na APK in KPK pri divjih prašičih (2020 – 2022)

Leto	Pregledano (živali)	
	Aktivni nadzor	Pasivni nadzor
2020	323	141
2021	669	447
2022	393	258

Na virus KPK in APK je bilo v letu 2022 pri divjih prašičih preiskanih 393 vzorcev krvi odstreljenih divjih prašičev v okviru aktivnega nadzora in 258 najdenih poginulih in povoženih divjih prašičev. Prisotnost virusa APK in KPK ni bila ugotovljena.

Slika 4: Preiskave na APK in KPK pri divjih prašičih v letu 2022

Atipična kokošja kuga

Atipična kokošja kuga (AKK) je nalezljiva virusna bolezen perutnine in ptic. Okužene živali lahko širijo virus, preden kažejo klinične znake bolezni. Virus se izloča z vsemi izločki. Kadar gre za perakutni potek, živali poginjajo tudi brez predhodnih kliničnih znakov.

Zadnji pojav AKK v Sloveniji je bil ugotovljen leta 1991. Bolezen v skladu z zakonodajo EU spada med bolezni kategorije A.

V skladu z Delegirano uredbo 2020/687/EU in Delegirano Uredbo 2023/361/EU¹⁰ ter na podlagi 18. člena Pravilnika AKK¹¹ mora biti perutnina preventivno cepljena oziroma imuna proti AKK, kar velja za jate kokoši, piščancev, puranov, japonskih prepelic in pegatk v obratu, ki ima skupaj nad 350 teh živali; za matične jate fazanov in jerebic; za reje rej nojev ter reje perutnine iz prej naštetih vrst oziroma kategorij, ne glede na število živali, če se premeščajo z ene lokacije na drugo, razen neposredno za zakol.

V okviru letne Odredbe se izvaja kontrola imunosti na AKK v matičnih jatah kokoši, jatah nesnic konzumnih jajc, jatah pitovne perutnine in matičnih jatah fazanov in jerebic. Veterinarske organizacije morajo zaradi zagotavljanja sledljivosti cepljenj in kontrole imunosti podatke o opravljenih cepljenjih proti AKK vnesti v EPI – Cepljenja. En hlevski vzorec za kontrolo imunosti AKK je sestavljen iz 20 ločenih vzorcev krvi. Skupno število preiskanih živali je 25.560.

Tabela 12: Preiskave za kontrolo imunosti na AKK (2020 – 2022)

Leto	Pregledano	
	Obrati	Vzorci
2020	367	1.239
2021	363	1.283
2022	352	1.278

Aviarna influenza

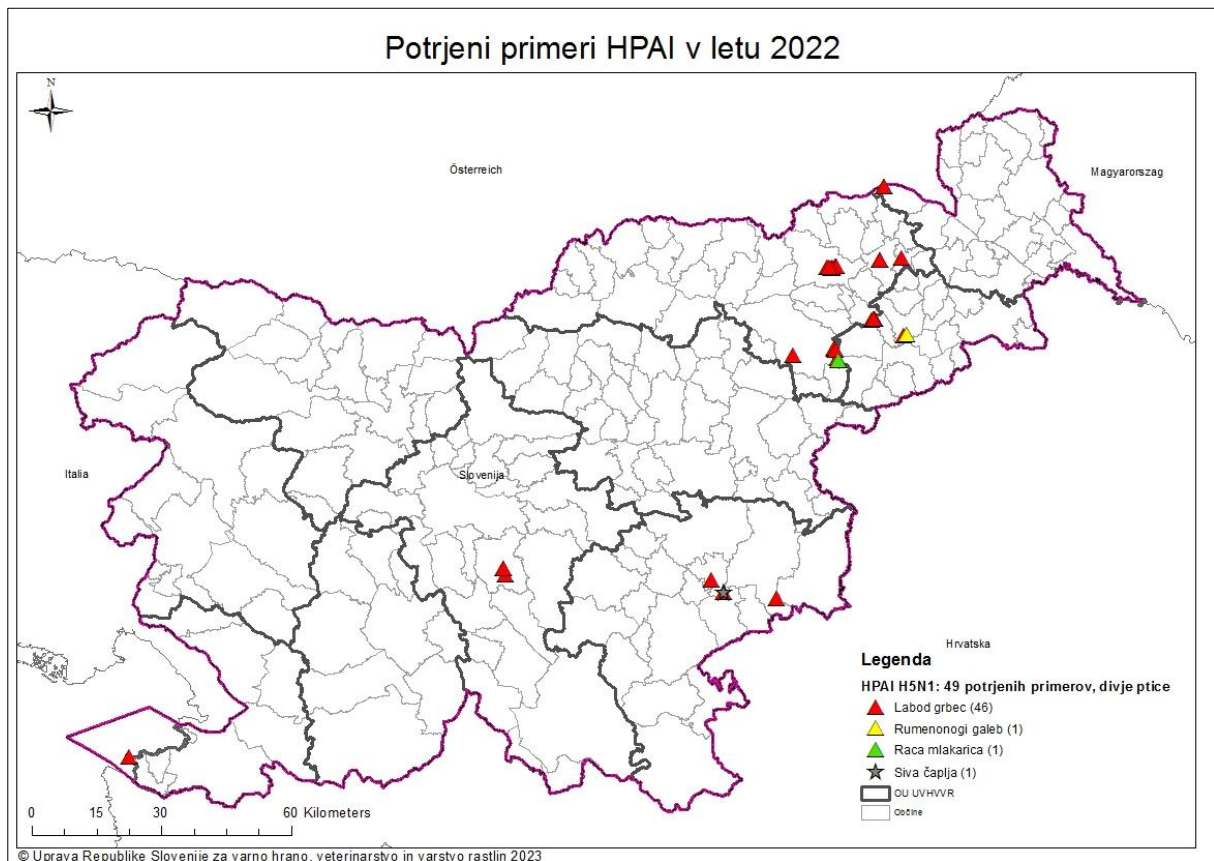
Aviarno influenco (AI) povzročajo virusi influence tipa A, katere razvrščamo glede na njihovo virulentnost v dve skupini: zelo virulentni virusi, ki povzročajo visoko patogeno aviarno influenco (HPAI) in nizko virulentni virusi, ki povzročajo nizko patogeno aviarno influenco (LPAI). Okužene živali lahko izločajo virus še pred pojavom kliničnih znakov. Za HPAI je značilen velik pogin v jati.

V letu 2022 izbruhov HPAI pri perutnini ni bilo. Ugotovljenih pa je bilo 49 primerov HPAI pri divjih pticah.

¹⁰ Delegirana uredba Komisije (EU) 2023/361 z dne 28. novembra 2022 o dopolnitvi Uredbe (EU) 2016/429 Evropskega parlamenta in Sveta glede pravil o uporabi nekaterih zdravil za uporabo v veterinarski medicini za preprečevanje in obvladovanje nekaterih bolezni s seznama, UL L 52, 20.2.2023, str. 1–42

¹¹ Pravilnik o ukrepih za ugotavljanje, preprečevanje in zatiranje atipične kokošje kuge (Uradni list RS, št. 81/18)

Slika 5: Pojavi HPAI v letu 2022

Bolezen v skladu z zakonodajo EU spada med bolezni kategorije A.

Prav tako spada HPAI med bolezni, za katere se na podlagi 28. člena Uredbe 2016/429/EU in v skladu z Izvedbeno uredbo 2020/690/EU¹² ter Prilogo II Delegirane Uredbe 2020/689/EU izvaja program spremljanja v Uniji.

Spremljanje pri perutnini

Programi spremljanja aviarnе influence se od leta 2004 izvajajo vsako leto.

Leta 2021 je bila HPAI prvič potrjena pri perutnini v Sloveniji. HPAI H5N1 je bila potrjena 27. decembra 2021 v dvoriščni reji perutnine s 113 živalmi (kokoši, gosi in race). Lastnik je veterinarja obvestil o povečani smrtnosti kokoši. Veterinar je pristojnemu organu sporočil sum na aviarno influenco na podlagi povečane smrtnosti in drugih znakov, značilnih za HPAI (neodzivnost, depresija in ataksija). Ukrepi so bili izvedeni v skladu z Uredbo EU 2016/429 in Delegirano uredbo (EU) 2020/687. Nadaljnji izbruhi bolezni niso bili odkriti.

Tveganja, ki so prispevala k vnosu bolezni na podlagi opravljenih epidemioloških preiskav in pridobljenih rezultatov: lastnik ni bil seznanjen s situacijo HPAI pri divjih pticah v EU, perutnina je bila

¹² Izvedbena uredba Komisije (EU) 2020/690 z dne 17. decembra 2019 o določitvi pravil za uporabo Uredbe (EU) 2016/429 Evropskega parlamenta in Sveta glede bolezni s seznama, za katere se izvajajo programi spremljanja v Uniji, geografskega področja uporabe takih programov in bolezni s seznama, za katere se lahko kompartmentom določi status prost bolezni, UL L 174, 3.6.2020, str. 341–344

krmljena in napajana zunaj, skupna reja različnih vrst perutnine, stik z divjimi pticami (dostop perutnine do potoka, kjer so bile race mlakarice).

Program spremljanja HPAI pri perutnini se izvaja za naslednje namene:

- zgodnje odkrivanje HPAI pri perutnini: z izvajanjem ukrepov za zgodnje odkrivanje in hitro potrditev bolezni se lahko omeji širjenje bolezni in posledično zmanjšajo škode, ki jih pojav bolezni povzroči.

Znaki, po katerih se sumi na pojav aviarnе influence v reji:

- zmanjšana poraba krme in vode (za več kot 5 %),
 - padec nesnosti (za več kot 5 %),
 - povišan pogin (za več kot trikrat od običajnega dnevnega pogina),
 - kakršni koli klinični znaki (živčni znaki, respiratorna obolenja, driske) ali spremembe, ugotovljene pri raztelesbi.
- ugotavljanje HPAI pri vrstah perutnine, ki običajno ne kažejo vidnih kliničnih znakov: vodna perutnina predstavlja večje tveganje za vnos HPAI, saj ima običajno dostop do vodnih teles, kjer lahko pride v stik z divjimi pticami,
 - odkrivanje krožečih nizko patogenih virusov aviarnе influence (LPAIV), ki se lahko zlahka širijo med jatami perutnine, zlasti na območjih z veliko gostoto perutninskih obratov, zaradi njihove možnosti mutacije v HPAI: odkrivanje LPAI, ki se lahko širijo med jatami perutnine na območjih z veliko gostoto perutninskih obratov ali zaradi strukture in kompleksnosti proizvodnega sistema ter funkcionalnih povezav med obrati.

Tabela 13: Spremljanje HPAI pri perutnini (2020 - 2022)

Leto	Pregledano (aktivno)		Pregledano (zgodnje odkrivanje)	
	Obrati	Vzorci	Obrati	Vzorci
2020	248	3.175	-	-
2021	232	2.975	128	371
2022	241	3.220	74	251

V letu 2022 ni bilo potrjenih izbruhov HPAI pri perutnini. V 241 perutninskih obratih je bilo skupno na HPAI preiskanih 3.220 vzorcev krvi. Vzorci, odvzeti pri racah, so bili dodatno testirani s testom HI H5N8. Vsi rezultati so bili negativni.

V okviru zgodnjega odkrivanja HPAI pri perutnini so bili vzorci odvzeti v 74 obratih (komercialnih in dvoriščnih), opravljenih pa je bilo 251 preiskav PCR na prisotnost HPAI. Vsi rezultati so bili negativni.

Spremljanje pri divjih pticah

Spremljanje HPAI pri divjih pticah je namenjen predvsem zgodnjemu opozarjanju na morebiten vnos HPAI v reje perutnine. Rezultati spremljanja predstavljajo podlago za oceno tveganja za nadaljnje širjenje HPAI po ugotovitvi in za vnos HPAI v reje perutnine.

V ta namen se preiskave na HPAI opravijo pri najdenih poginulih, poškodovanih ali bolnih divjih pticah, zlasti če so najdene v bližini perutninskih obratov ali na območjih z visoko gostoto perutnine.

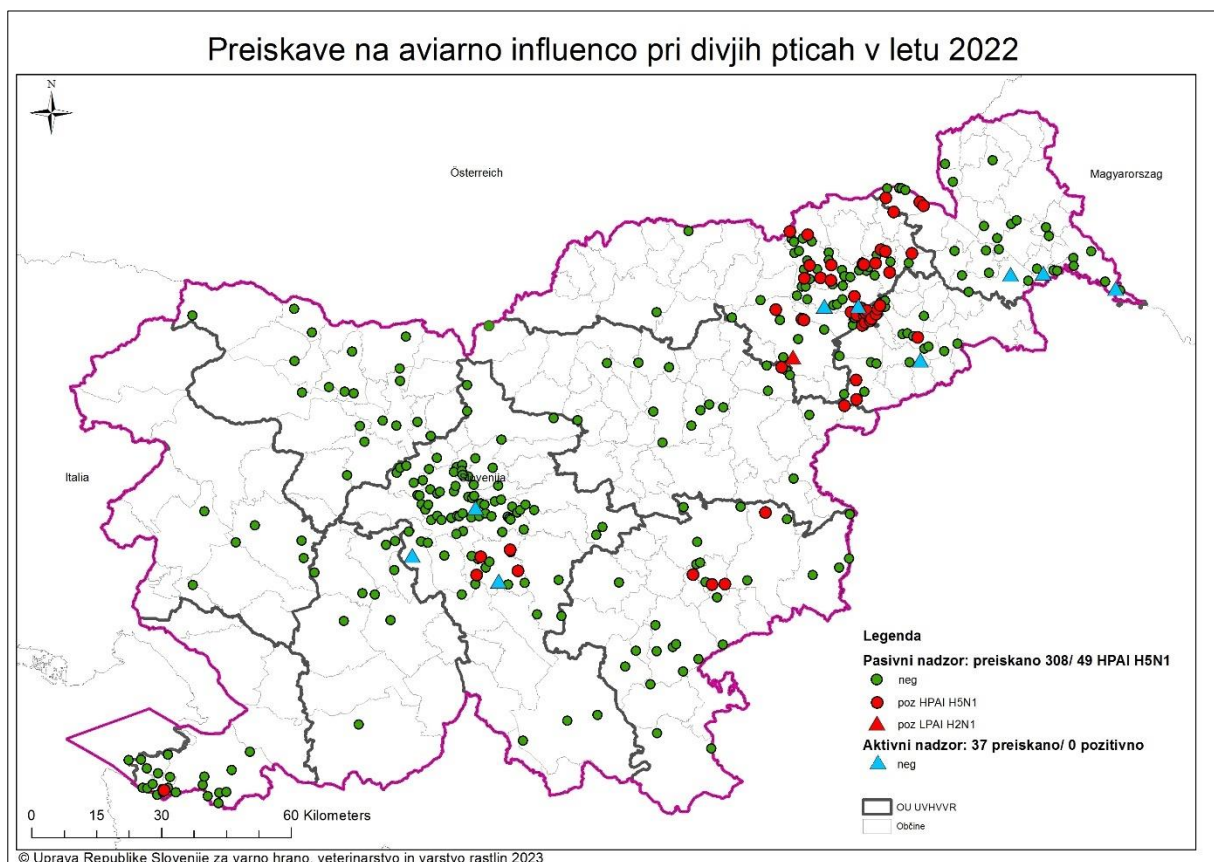
Poseben poudarek je namenjen območjem, kjer so bili v preteklih letih potrjeni izbruhi HPAI pri divjih pticah. Vzorčijo se ciljne vrste divjih ptic (seznam vrst je na voljo na spletni strani EURL). Poleg ciljnih vrst divjih ptic se vzorčijo tudi druge vrste divjih ptic, zlasti v primerih večjega pogina. Pravočasno odkrivanje HPAI pri divjih pticah pripomore k večji ozaveščenosti o bolezni in izboljšanju ukrepov biološke varnosti za preprečevanje širjenja HPAI v reje perutnine in ptic v ujetništvu.

Tabela 14: Spremljanje HPAI pri divjih pticah (2020-2022)

Leto	Pregledano (zgodnje odkrivanje)		Pregledano (aktivno)	
	Živali	Pozitivni HPAI	Živali	Pozitivni HPAI
2020	207	6	-	-
2021	319	12	-	-
2022	308	49	34	0

V okviru pasivnega nadzora je bilo testiranih 308 prostoživečih ptic, 50 jih je bilo pozitivnih: 49 na HPAI H5N1 (46 labodov grbcev, 1 mlakarica, 1 rumenonogi galeb, 1 siva čaplja) in 1 LPAI H2N1 (labod grbec).

Slika 6: Spremljanje AI pri divjih pticah v letu 2022

Infekciozni metritis kopitarjev

Infekciozni metritis kopitarjev (CEM) je bakterijska, spolno prenosljiva bolezen kopitarjev, ki pri kobilah povzroča plodnostne motnje in vnetje rodil. Prenašajo jo okuženi, vendar na videz klinično zdravi žrebci. Pri okuženih živalih povzročitelj naseljuje urogenitalni trakt žrebcev in kobil.

V skladu z Uredbo 2018/1882/EU spada CEM med boleznih kategorije D.

V skladu z Odredbo se na CEM v obdobju od 15. avgusta do 31. decembra pregleda žrebce na pripustnih postajah, dvakrat v razmiku sedmih dni. Preiskave se opravijo na vzorcih predsemenske tekočine ali semena žrebcev ali genitalnih brisov prepucija, uretre in *fosse urethralis*.

Tabela 15: Preiskave na CEM

Leto	Pregledano	
	Obrati	Živali
2020	214	266
2021	207	282
2022	200	275

V letu 2022 je bilo na CEM pregledanih 275 žrebcev, od teh je bil en žrebec pozitiven.

Virusna hemoragična septikemija

Virusno hemoragično septikemijo (VHS) povzroča virus iz družine *Rhabdoviridae*. Dovzetne so predvsem šarenke v intenzivni reji, lahko pa se okužijo tudi salmonidne in mnoge druge vrste rib. V jati lahko pogine tudi do 80 % rib. Za bolezen so značilne spremembe po koži ribe, izbuljene oči, krvavitve okrog oči in na korenih plavuti, po notranjih organih, spiralno plavanje in vrtenje okrog svoje osi. Bolezen se ne zdravi. Za zmanjšanje tveganja za vnos boleznih in posledično širjenje, je treba kupovati ribe le iz rej s preverjenim zdravstvenim statusom.

V skladu z zakonodajo Evropske unije (EU) lahko izvajalci dejavnosti za svoje obrate akvakulture pridobijo zdravstveni status prost boleznih in se na ta način zaščitijo pred vnosom virusa v svoje obrate. Trenutno ima v Sloveniji 32 obratov/kompartimentov/območij priznan status prost VHS, ki ga tudi uspešno ohranjajo.

V letu 2022 je bilo na prisotnost virusa VHS treba v skladu s programom Uprave preiskati plemenske jate postrvi in lipanov. V obratih, ki dajejo v promet oziroma trgujejo z živimi ribami, je bilo treba v skladu s programom Uprave preiskati organe rib dovzetnih vrst. Klinične preglede, odvzem in preiskavo vzorcev je opravil Nacionalni veterinarski inštitut (NVI). NVI je opravil preiskavo na prisotnost VHS v 217 vzorcih. Prisotnost virusa ni bila ugotovljena.

Tabela 16: Preiskave na VHS

Leto	Pregledano	
	Obrati	Vzorci
2020	57	97 – semenska/ovarialna tekočina 147 - organi
2021	57	107 – semenska/ovarialna tekočina 147 - organi
2022	71	58 – semenska/ovarialna tekočina 159 - organi

Infekciозна hematopoetska nekroza

Infekciозна hematopoetska nekroza (IHN) je virusna bolezen, ki najpogosteje prizadene šarenke ter različne vrste lososov. Povzroča nekrozo notranjih organov. Prenaša se horizontalno (preko okužene vode ali kontaktno) in vertikalno (z mater na potomstvo).

V skladu z zakonodajo Evropske unije (EU) lahko izvajalci dejavnosti za svoje obrate akvakulture pridobijo zdravstveni status prost bolezni in se na ta način zaščitijo pred vnosom virusa v svoje obrate. Trenutno ima v Sloveniji 32 obratov/kompartmentov/območij priznan status prost VHS, ki ga tudi uspešno ohranjajo.

Na prisotnost virusa IHN je bilo treba v letu 2022 v skladu s programom Uprave, preiskati plemenske jate postrvi in lipanov. V obratih, ki dajejo v promet oz. trgujejo z živimi ribami, je bilo treba v skladu s programom Uprave preiskati organe rib dovezetnih vrst. Klinične preglede, odvzem in preiskave vzorcev je opravil Nacionalni veterinarski inštitut. NVI je opravil preiskavo na prisotnost IHN v 193 vzorcih. Prisotnost virusa IHN je bila ugotovljena v 3 obratih.

Tabela 17: Preiskave na IHN

Leto	Pregledano	
	Obrati	Vzorci
2020	52	98 – semenska/ovarialna tekočina 129 - organi
2021	52	106 – semenska/ovarialna tekočina 132 - organi
2022	63	61 – semenska/ovarialna tekočina 132 - organi

Huda gniloba čebelje zalege

Povzročitelj hude gnilobe čebelje zalege (HGČZ) je sporogena bakterija *Paenibacillus larvae*. Za okužbo so dovzetne ličinke, kar oslabi čebeljo družino in vodi v njen propad. Spore so zelo odporne in v okolju preživijo več let. Okužba s *P. larvae* lahko v čebelji družini več mesecev poteka prikrito, v tem času pa se povzročitelj neovirano širi. Za uspešno zatiranje HGČZ je najučinkovitejši ukrep preprečevanje širjenja bolezni.

V skladu z Uredbo 2018/1882/EU spada HGČZ med bolezni kategorije D.

Na HGČZ je v skladu z Odredbo treba pregledati vse čebelje družine v vzrejnih oziroma selekcijskih čebelnjakih v vzrejališčih. Poleg kliničnega pregleda se v primeru tveganja (bližina kužnega kroga) na vzrejnih čebelnjakih opravi tudi odvzem vzorcev medu, ki se ga laboratorijsko pregleda na prisotnost spor HGČZ. Odvzem vzorcev medu se opravi tudi v vseh primerih, ko klinični pregled ni negativen.

Tabela 18: Preiskave na HGČZ v okviru spremljanja po Odredbi (2020 – 2022)

Leto	Klinični pregledi			Vzorčenje		
	Št. pregledanih čebelnjakov	Št. pozitivnih	Št. čebelnjakov	Št. vzorcev	Št. pozitivnih čebelnjakov	Št. pozitivnih vzorcev
2020	69	0	19	27	1	2
2021	71	0	21	65	1	2
2022	82	1	29	56	1	2

V letu 2022 je bilo v skladu z Odredbo opravljenih 82 kliničnih pregledov na HGČZ, od katerih je bil 1 pozitiven. Zaradi kužnih krogov v okolici je bilo za laboratorijsko diagnostiko HGČZ odvzetih 56 vzorcev (v 29 čebelnjakih), od katerih sta bila 2 vzorca pozitivna (v enem čebelnjaku).

Poleg Odredbe se nadzor nad HGČZ izvaja tudi po Pravilniku o ukrepih za ugotavljanje, zatiranje, obveščanje in preprečevanje hude gnilobe čebelje zalege (Pravilnik HGČZ), ki določa način prijave suma, izvedbo kliničnih pregledov čebeljih družin in nadaljnjo diagnostiko v primeru pozitivnega kliničnega pregleda.

Tabela 19: Nadzor nad HGČZ po Pravilniku (2020 – 2022)

Leto	Klinični pregledi		Vzorčenje			
	Št. pregledov	Št. pozitivnih	Št. vzorcev	Št. čebelnjakov	Št. pozitivnih vzorcev	Št. pozitivnih čebelnjakov
2020	976	69	838	182	533	74
2021	977	104	840	145	712	83
2022	989	82	593	137	501	79

V letu 2022 je bilo po Pravilniku HGČZ opravljenih 617 kliničnih pregledov. Pozitivnih kliničnih pregledov je bilo 82. Laboratorijska diagnostika je bila izvedena v 593 primerih, od katerih je bilo kar 501 pozitivnih.

Tropileloza

Tropilelozo pri čebelah povzročajo pršice iz rodu *Tropilaelaps* (*Tropilaelaps clareae*), ki prizadene čebeljo zalego in ovira njihov razvoj.

Na tropilelozo je treba pregledati vse čebelje družine v vzrejnih oziroma selekcijskih čebeljakih v vzrejališčih. Če rezultat kliničnega pregleda ni negativen, je potrebno odvzeti vzorce drobirja in čebelje zalege ter jih poslati v nadaljnjo preiskavo v laboratorij.

Tabela 20: Preiskave na tropilelozo pri čebelah

Leto	Klinični pregledi	
	Št. pregledov	Št. pozitivnih
2020	69	/
2021	71	/
2022	82	/

V 82 čebeljakih je bil opravljen klinični pregled na tropilelozo. Pregledanih panjev je bilo 206. V nobenem primeru pršica ni bila klinično ugotovljena, zato nadaljnja laboratorijska diagnostika ni bila potrebna.

Mali panjski hrošč

Mali panjski hrošč (MPH) (*Aethina tumida*) je škodljivec, ki se hrani s čebeljo zalego, medom in cvetnim prahom. Uničuje satje in s svojimi izločki povzroči fermentacijo (kvarjenje) medu. V napadeni čebelji družini se lahko zelo hitro v velikem številu razmnoži in če ne ukrepamo, čebelja družina propade ali pa zapusti panj. V letu 2022 se je pregled na prisotnost MPH opravilo v 300 čebeljakih. Število panjev, ki jih je bilo treba pregledati v izbranih čebeljakih, se določi na podlagi statistične tabele. Število panjev se določi tako, da se s 95 % zanesljivostjo ugotovi 5 % stopnja okuženosti panjev v čebeljaku. Preiskave opravi NVI.

Tabela 21: Nadzor na MPH

Leto	Klinični pregledi	
	Št. pregledov	Št. pozitivnih
2020	294	/
2021	298	/
2022	300	/

Na malega panjskega hrošča je bilo v letu 2022 pregledanih 300 čebelnjakov. V nobenem panju ni bila ugotovljena prisotnost MPH.

Steklina

Steklina je ena najstarejših poznanih zoonoz, bolezni, ki se prenašajo z živali na ljudi in obratno. Povzročajo jo *Lyssa* virusi iz družine *Rhabdoviridae* in lahko prizadene vse sesalce, vključno z ljudmi. Steklina se prenaša preko okužene sline, z ugrizi, opraskaninami okuženih živali, pa tudi preko poškodovane kože in sluznice. Inkubacijska doba je zelo različna, večinoma traja dva do tri mesece (dva tedna do šest let glede na poročila). Inkubacijska doba je odvisna od mesta ugriza oziroma vstopa virusa v organizem, količine virusa in tipa virusa.

Steklina je razširjena širom po svetu. Več kot 50.000 ljudi umre za steklino vsako leto. Večina vseh smrtnih žrtev med ljudmi je v Aziji in Afriki, in sicer kar 95 %. Smrtni primeri med ljudmi so večinoma posledica ugriza steklega psa. Od 30 do 60 % žrtev zaradi ugrizov psov je otrok, mlajših od 15 let.

Glavni rezervoar stekline so mesojedi in cibetovke, ki so odgovorni tudi za vzdrževanje kužnega kroga in s tem tudi za prisotnost bolezni.

Razlikujemo dve vrsti stekline:

- urbano (mestno) in
- silvatično (gozdno).

Urbana steklina je z vidika zaščite zdravja ljudi pomembnejša kot silvatična steklina. Bolezen se zadržuje v populacijah divjih in potepuških psov, ki bolezen širijo z ugrizi. Letno zaradi stekline, povzročene zaradi ugrizov psov, umre več kot 50.000 ljudi, večinoma v nerazvitih državah Azije in Afrike. Svetovna zdravstvena organizacija (World Health Organization, WHO) uvršča steklino med »zapostavljene« bolezni. Ukrepi so usmerjeni predvsem v zagotavljanje primerne post-ekspozicijske obravnave ljudi, kakor tudi v izvajanje masovnega preventivnega cepljenja psov in nadzor nad populacijo potepuških psov.

V Sloveniji je bila urbana steklina izkoreninjena kmalu po II. svetovni vojni z uvedbo obveznega cepljenja psov proti steklini (leta 1947) in drugih veterinarskih ukrepov (prepoved prostega gibanja psov, nadzor nad potepuškimi psi).

Zadnji primer stekline pri ljudeh je bil ugotovljen leta 1950, zadnji primer urbane stekline pa leta 1954.

Rezervoar silvatične stekline predstavljajo ena ali več vrst mesojedih divjih živali. Tako predstavlja v pretežnem delu Evrope glavni rezervoar stekline rdeča lisica (*Vulpes vulpes*), v nekaterih predelih severno vzhodne in vzhodne Evrope pa tudi rakunasti pes (*Nyctereutes procyonoides*), ki je bil v prvi polovici prejšnjega stoletja naseljen tudi na območja nekdanje Sovjetske zveze (zaradi kožuha), od koder se je razširil predvsem v baltske države in v države vzhodne Evrope, kjer predstavlja pomemben člen pri širjenju in vzdrževanju silvatične stekline. Prav tako pa so lahko rezervoar stekline tudi netopirji (*Chiroptera*).

Najučinkovitejši preventivni ukrep je cepljenje. Pri nas se izvaja obvezno cepljenje psov proti steklini vse od leta 1947. Zadnji primer stekline je bil potrjen januarja 2013, pri lisici.

Leta 2016 smo se v skladu s pogoji WOAHA razglasili za državo, prosto stekline. Slovenija je leta 2021 na podlagi zakonodaje EU pridobila status države, proste okužbe z virusom stekline (RABV).

V skladu z zakonodajo EU spada steklina med bolezni kategorije B.

Za ohranitev statusa države, proste okužbe z virusom stekline, v skladu z 2. oddelkom I. dela Priloge V Delegirane uredbe 2020/689/EU, se izvaja spremljanje z namenom zgodnjega odkrivanja bolezni. V ta namen je treba na prisotnost virusa stekline pregledati vse živali, pri katerih na podlagi kliničnih znakov oziroma epidemioloških podatkov ni mogoče izključiti suma na steklino, vse najdene povežene ali poginule lisice in šakale, ki jih pobere VHS ter divje živali, ki so ranile ljudi, če so bile usmrčene oziroma so na voljo za preiskave.

Poleg tega izvajamo aktivnosti za dvig ozaveščenosti o steklini, saj le na tak način zagotavljamo visok nivo pasivnega nadzora in s tem omogočamo zgodnje odkrivanje morebitnega ponovnega vnosa bolezni v državo ter posledično hitro in učinkovito ukrepanje.

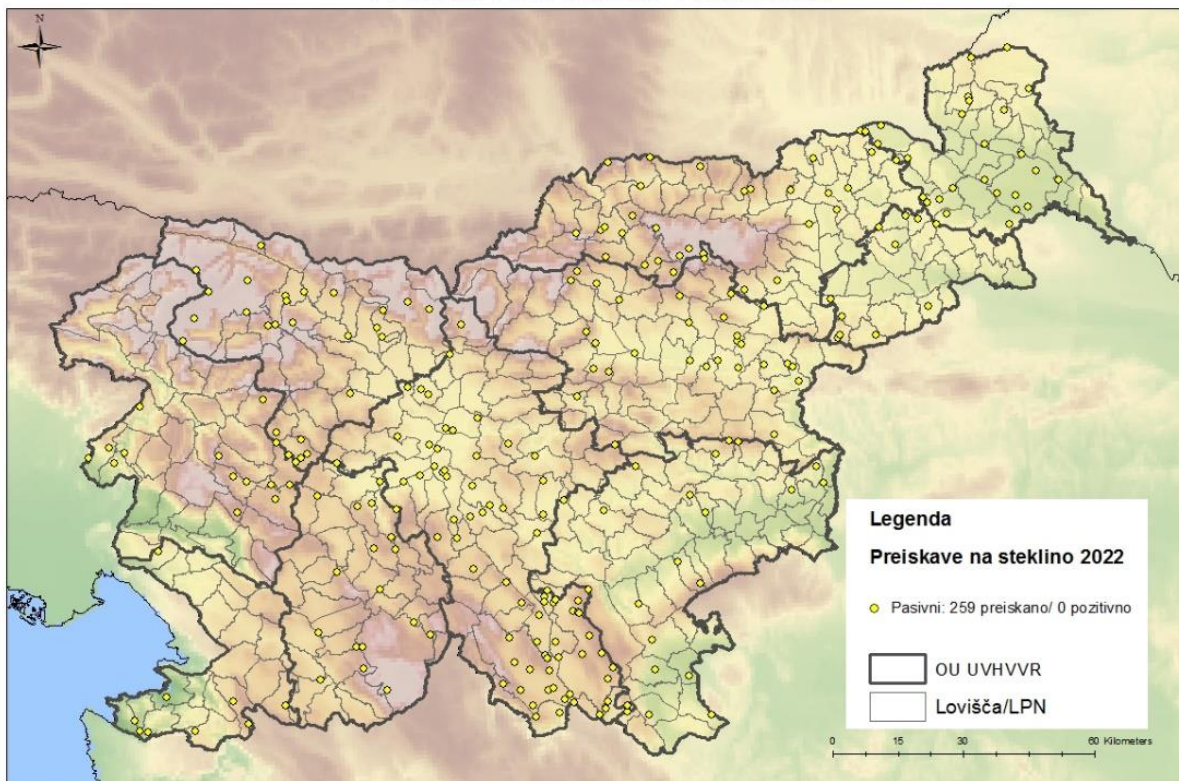
Tabela 22: Preiskave na prisotnost stekline (2020 – 2022)

Pregledano	2020	2021	2022
Lisica	1.079*	1.225*	189
Šakal	4	11	3
Pes	12	16	10
Mačka	11	14	11
Domači prežvekovalci	29	35	23
Jazbec	4	8	8
Kuna	6	2	5
Volk	1	1	2
Ostale živali	7	11	8
Skupno	1.153	1.323	259

**na steklino preiskane tudi lisice iz rednega odstrela (učinkovitost ORV) – 895 preiskanih v 2020 in 1.053 preiskanih v 2021*

Slika 7: Preiskave na steklino v letu 2022

Preiskave na steklino v letu 2022

© Uprava Republike Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin 2023

V letu 2022 je bilo v preiskavo na steklino poslanih 259 živali z območja 105 občin v Republiki Sloveniji. Skupno je bilo preiskanih 215 prostoživečih živali (189 lisic, osem jazbecov, pet kun, trije šakali, dva volka, dve vidri, dva osebka srnjadi ter po ena divja mačka, nutrija, podlasica in ris) ter 44 domačih živali (deset psov, enajst mačk, deset govedi, devet koz in štiri ovce).

Na prisotnost lisavirusov je bilo po programu Uprave pregledanih 124 netopirjev.

Prisotnost virusa stekline ni bila ugotovljena.

Parazitarne zoonoze

V letu 2022 smo v okviru letne odredbe pri lisicah, ki so bile najdene poginule in povožene, spremljali prisotnost trihinel in *Echinococcus multilocularis*. Vzorce je skladno z obveznim navodilom odvzel NVI pri skupno 80 lisicah (22 na ehinokokožo in 58 na trihinelozo), ki jih je dostavila veterinarsko higienska služba. Od tega so bile pozitivne na *Echinococcus multilocularis* 5 preiskane lisice.

Vranični prisad

Vranični prisad povzroča sporogena bakterija *Bacillus anthracis*, katere spore v okolju preživijo zelo dolgo. Ljudje se največkrat okužijo po stiku z obolelo ali poginulo živaljo (predvsem ob zakolu, rokovanju z organi okužene živali brez uporabe ustrezne zaščite, ob uživanju termično neobdelanega mesa okuženih živali). Spore povzročitelja so prisotne v naravnem okolju (zemlji) in se največkrat po močnem deževju ali poplavih, zemeljskih plazovih, ipd. pojavijo na površini travnikov oziroma

pašnikov. Živali, ki se pasejo na površinah, onesnaženih s sporami, se lahko okužijo in zbolijo, kar privede do pogina.

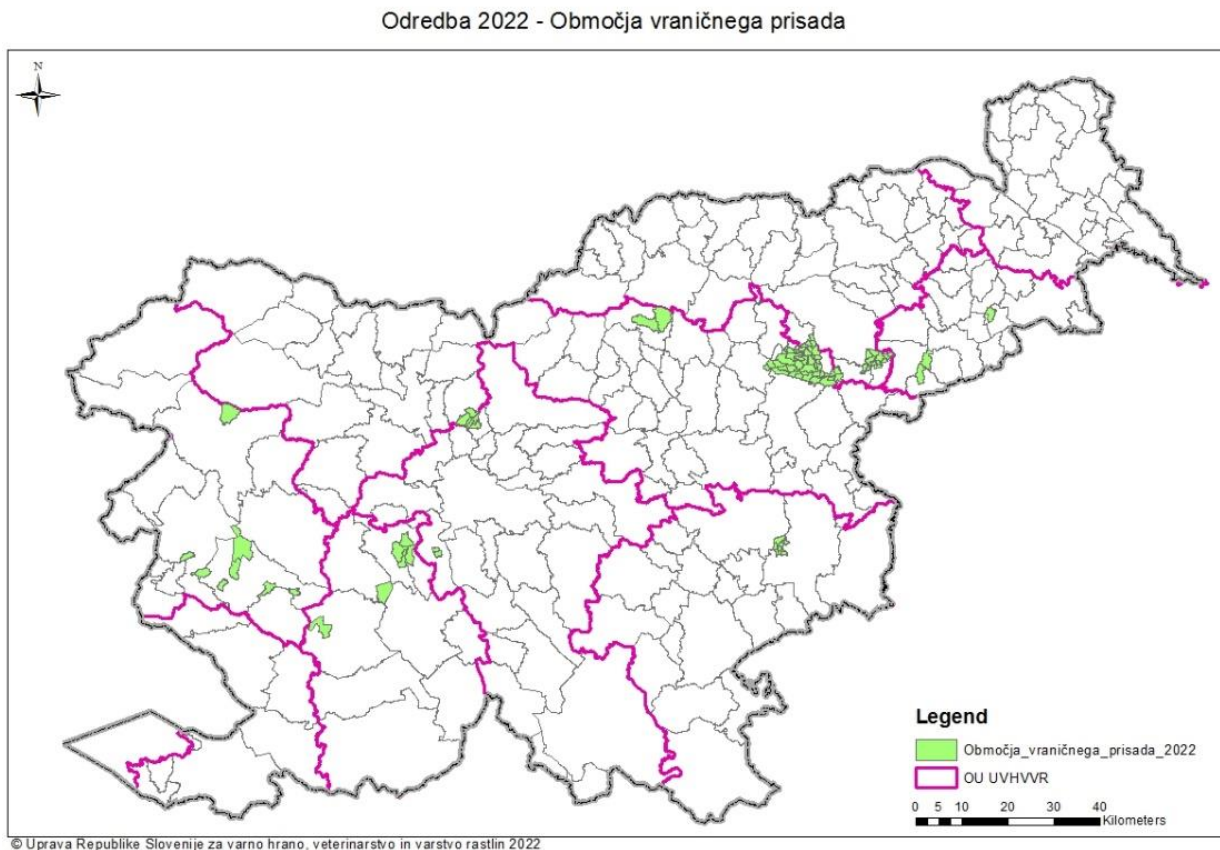
Bolezen je bila zadnjič ugotovljena v Sloveniji v letu 2015, in sicer na območju občin Borovnica, Vrhnika in Postojna.

V skladu z zakonodajo EU spada vranični prisad med bolezni kategorije D.

Proti vraničnemu prisadu se preventivno cepi prežvekovalce in enoprste kopitarje na območjih vraničnega prisada ter tiste prežvekovalce in enoprste kopitarje, ki se krmijo s krmo, ki izvira s teh območij, oziroma se ženejo na pašo na območja vraničnega prisada.

Območje vraničnega prisada je območje, na katerem je bil v zadnjih 50 letih uradno potrjen primer vraničnega prisada. Seznam območij je dostopen na [spletni strani Uprave](#).

Slika 8: Območja vraničnega prisada 2022

Preventivno cepljenje proti vraničnemu prisadu je treba opraviti najmanj tri tedne, preden se živali ženejo na pašo oziroma vsaj tri tedne pred začetkom krmljenja živine s krmo, ki izvira z območja vraničnega prisada.

Tabela 23: Preventivno cepljenje proti vraničnemu prisadu (2020 – 2022)

Število cepljenih živali	2020	2021	2022
Drobnica	1.255	1.207	1.190
Govedo	17.468	18.170	17.253
Kopitarji	150	142	162
Skupaj	18.873	19.519	18.605

V letu 2022 je bilo cepljenje proti vraničnemu prisadu opravljeno v 842 obratih na 100 območjih vraničnega prisada.

Bolezen modrikastega jezika

Za bolezen modrikastega jezika (BT) so dovzetni domači in divji prežvekovalci. Človek ni dovzet. Povzročitelj je virus iz rodu *Orbivirus*, iz družine *Reoviridae*. Značilne so spremembe na ustni in nosni sluznici, roževini parkljev ter padec mlečne proizvodnje in reprodukcijske sposobnosti, kar lahko povzroči hudo gospodarsko krizo v kmetijstvu. Doslej je bilo določenih 27 različnih serotipov virusa te bolezni, katerega prenašajo in širijo med prežvekovalci krvosesne mušice iz rodu *Culicoides*. Največja populacija vektorja se pojavlja pozno poleti in jeseni.

V Sloveniji je bil prvi primer bolezni modrikastega jezika – serotip 4 (BTV 4) ugotovljen novembra 2015, na gospodarstvu z dvema govedoma, na severovzhodu Slovenije. Bolezen je bila potrjena v okviru programa spremljanja BTV pri dveh govedih, brez kliničnih znakov. Na območju Ilirske Bistrice je bil slabo leto kasneje, avgusta 2016, potrjen tudi prvi klinični izbruh BTV pri nas. Bolezen se je najprej pojavila pri ovcah, nato še pri govedu. Skupno je bilo potrjenih 27 izbruhov (14 pri ovcah in 13 pri govedu). Zadnji potrjen primer BTV 4 je bil 4. novembra 2016.

Zaradi pojava BTV 4 je bilo celotno ozemlje Republike Slovenije določeno kot območje z omejitvami na katerem se izvajajo določeni ukrepi, vključno s petletnim obdobjem cepljenja. Z 8. marcem 2021 se je ukinilo območje z omejitvami zaradi BT in vsi ukrepi v povezavi s tem. Takrat se je tudi prenehalo cepljenje proti BTV.

Monitoring za ohranitev statusa države, proste okužbe z BTV (sentineli)

Za ohranitev statusa države, proste okužbe z virusom bolezni modrikastega jezika (sev 1 - 24) v skladu z določbami 2. oddelka 4. poglavja II. dela Priloge V Delegirane uredbe 2020/689/EU, je treba preiskati vzorce krvi goveda v kontrolnih živalih – sentineli. To so živali, ki so bile izpostavljene vektorju, so starejše od 6 mesecev in nikoli niso bile cepljene. Vzorčenje se opravi pred začetkom obdobja aktivnosti vektorjev (spomladansko vzorčenje) in vsaj tri tedne po zaključku obdobja aktivnosti vektorjev. V letu 2022 se je obdobje aktivnosti vektorjev začelo 19. 4. 2022 in končalo 4. 12. 2022.

Tabela 24: Vzorčenje BTV 2021 - 2022

Leto	Vrsta	Vzorčenje		Skupno pregledanih živali v celem letu
		Pred začetkom aktivnosti vektorjev (spomladansko)	Po koncu aktivnosti vektorjev (zimsko)	
2021	Govedo	502	505	1.612
2022	Govedo	516	511	3.611

V spomladansko vzorčenje je bilo leta 2022 vključenih 516 živali. Živali, ki so bile serološko pozitivne (skupno 7), so bile ponovno pregledane na prisotnost virusa s PCR. Vsi rezultati so bili negativni. V skladu s postopkom, ki je naveden v Obveznem navodilu za izvajanje Odredbe 2022, je bila v primeru pozitivnega serološkega testa opravljena epizootiološka preiskava s strani uradnega veterinarja, da bi se ugotovil vzrok pozitivnega serološkega rezultata. V večini primerov, kot v preteklih letih, so bile nekatere kontrolne živali po pomoti v letu 2021 cepljene.

V zimskem vzorčenju je bilo vzorčenih 511 živali. Skupno je bilo v letu 2022 v pregledanih 3.611 živali v skupno 70 obratih.

V letu 2022 so bili pripravljene programi pregledov sentinelov po obdobjih:

Odredba GOVEDO - BT sentinelni - FEB 2022, pregledanih živali: 516

Odredba GOVEDO - BT sentinelni - MAJ 2022, pregledanih živali: 520

Odredba GOVEDO - BT sentinelni - JUL 2022, pregledanih živali: 506

Odredba GOVEDO - BT sentinelni - AVG 2022, pregledanih živali: 509

Odredba GOVEDO - BT sentinelni - SEP 2022, pregledanih živali: 539

Odredba GOVEDO - BT sentinelni - NOV 2022, pregledanih živali: 510

Odredba GOVEDO - BT sentinelni - DEC 2022, pregledanih živali: 511

Kroženje virusa ni bilo ugotovljeno.

Prijava abortusov in preiskave

Po letni odredbi je obvezna prijava vsakega abortusa pri enoprstih kopitarjih, govedu, ovcah, kozah in svinjah. Abortus mora imetnik živali najpozneje v 24 urah po abortusu prijaviti veterinarski organizaciji. Glede na vrsto živali so bile v letu 2022 pri vsakem abortusu opravljene preiskave za izločitev naslednjih bolezni:

- a) pri abortusu enoprstih kopitarjev - skupno pregledanih 14 živali,
- b) pri abortusu krav - skupno pregledanih 742 živali,
- c) pri abortusu ovc oziroma koz- skupno pregledanih 14 živali,
- č) pri abortusu svinj - skupno pregledanih 4 živali.

URADNI VETERINARSKI PREGLEDI OBRATOV

Uradni veterinarski pregledi (letni pregledi) se izvajajo na podlagi šestega odstavka 6. člena Zakona o veterinarskih merilih skladnosti¹³ in skladno s Pravilnikom o izvajanju rednih uradnih veterinarskih pregledov na gospodarstvih¹⁴.

V letu 2022 so se je modul »Letni pregledi« iz aplikacije VOLOS prenesel v aplikacijo EPI. V letu 2022 je letne preglede po programu Uprave opravilo 64 veterinarskih organizacij s koncesijo. Pri izvedbi letnih pregledov je sodelovalo 250 veterinarjev. Za pregled v letu 2022 so bili izbrani obrati na podlagi naslednjih kriterijev:

- v letu 2021 sporočen stalež za perutnino (19 kljunov ali več),
- opravljen letni pregled pred letom 2019,
- vsi obrati, ki so v zadnjih treh letih imeli prijavljen stalež oziroma je bila v 2021 zabeležena vsaj 1 aktivnost (premik, označitev, prijava), naročilo ušesnih značk, diagnostične preiskave...),
- vsaj eno govedo,
- vsaj eden plemenski prašič (svinjo ali merjasca) ali vsaj pet pitancev,
- 20 ali več drobnice/prašičev,
- dve kobilici.

Veterinar ob pregledu rejcu po potrebi izda pisno navodilo za odpravo pomanjkljivosti ter predlaga korekcijske ukrepe, pomaga pri urejanju ugotovljenih neskladij ter ozavešča in izobražuje rejce o temah, vezanih na zdravje in dobrobit živali in vključenih v pregled.

SPLOŠNI PODATKI O LETNIH PREGLEDIH 2022

Število pregledanih obratov: V letu 2022 je bilo skupno pregledanih 30.702, ki so bili razdeljeni po posameznih območnih uradih UVHVVR (OU UVHVVR).

Tabela 25: Število pregledanih obratov glede po OU UVHVVR v letu 2022

OU UVHVVR	Skupno št. obratov	Št. pregledanih obratov	Delež pregledanih obratov od vseh obratov/OU
Celje	9.760	6.361	65
Koper	899	593	66
Kranj	4.048	2.653	66
Ljubljana	5.519	3.725	67
Maribor	7.102	4.340	61
Murska Sobota	4.749	2.396	50
Nova Gorica	2.661	2.154	81
Novo mesto	8.758	4.981	57
Postojna	2.136	1.448	68
Ptuj	3.797	2.051	54

¹³ Zakon o veterinarskih merilih skladnosti (Uradni list RS, št. 93/05, 90/12 – ZdZPVHVVR, 23/13 – ZZZiv-C, 40/14 – ZIN-B in 22/18), <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4370>

¹⁴ Pravilnik o izvajanju rednih uradnih veterinarskih pregledov na gospodarstvih (Uradni list RS, št. 23/06 in 57/08), <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV7392>

Graf 3: Razporeditev deleža pregledanih obratov po OU UVHVVR glede na skupni stalež

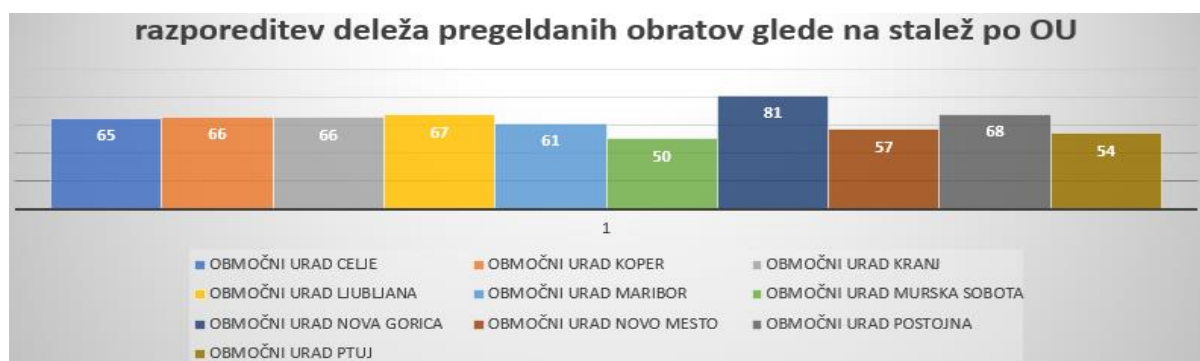

Tabela 26: Število pregledanih obratov glede na živalsko vrsto v letu 2022

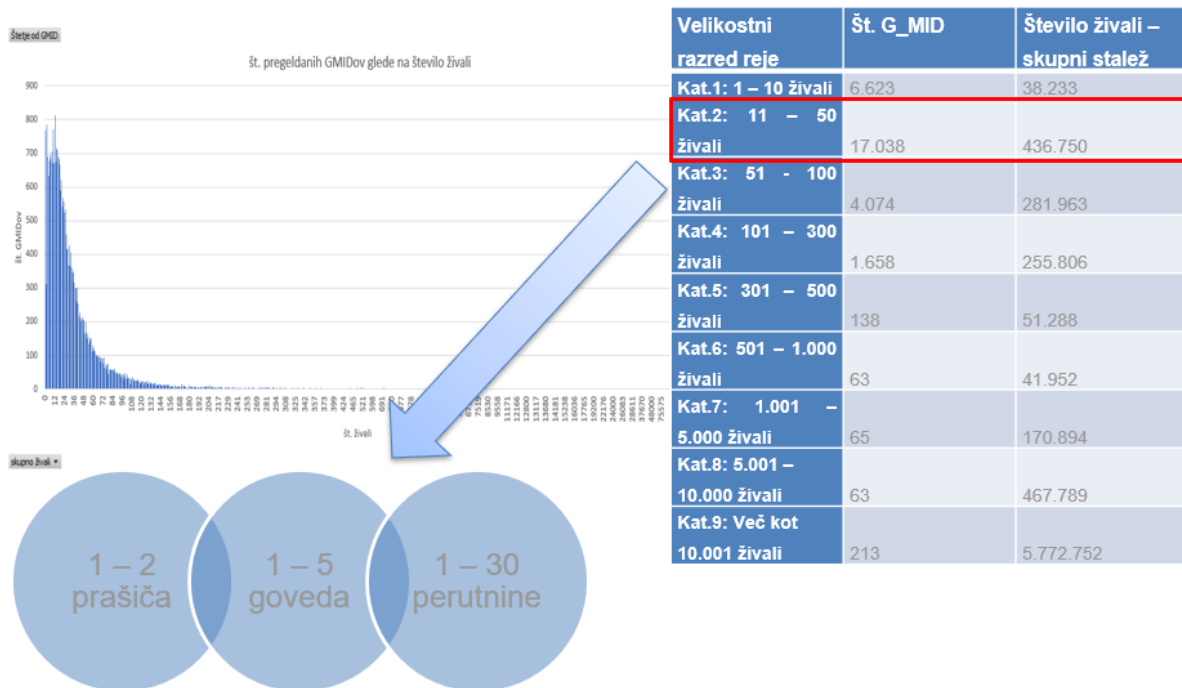
Živalska vrsta	Št. pregledanih GMID po ž. vrsti	Skupno št. živali v vet. pregledih
Govedo	20.561	417.840
Prašiči	14.579	169.757
Ovce	2.272	102.030
Koze	1.353	4.534
Kopitarji	3.649	15.316
Perutnina – domača	17.652	6.759.896
Perutnina – ptice v ujetništvu	417	5.880
Kunci	2.119	4.640
Divjad in obore za rejo	205	1.333
Drugo	45	84

Poraba časa za izvedbo letnega pregleda: Za izvedbo posameznega veterinarskega pregleda je veterinar porabil v povprečju 48 minut. V 7 % vseh pregledanih obratov z živalmi je bila poraba časa manj kot 20 min, v obratih brez živali pa od 0 do 2 uri.

Staleži in velikostni razredi rej: Največ pregledanih obratov je imelo skupno med 11 in 50 živali. Glede zastopanosti posameznih živalskih vrst so bili v največjem deležu pregledani obrati z 1 do 2 prašiča, 1 do 5 goveda in 1 do 30 perutnine. Večje, komercialne reje so bile večinoma kooperanti z obratnimi ambulanti (Perutnina Ptuj, Jata, Ihan, Panvita).

Slika 9: Prikaz velikostnih razredov pregledanih obratov

Skupni stalež pregledanih obratov

Pomanjkljivosti v rejah

Pri vsakem vsebinskem sklopu smo spremljali pomanjkljivosti v reji, za kar je veterinar rejcu izdal pisna navodila za odpravo le teh. Največ izdanih pisnih navodil imetnikom je bilo s sklopa Biološki varnostni ukrepi, najmanj pa s sklopov zaščite in dobrobiti živali.

Pomen pomanjkljivosti po posameznih sklopih/vsebini

B.6. Izdana pisna navodila imetniku o odpravi pomanjkljivosti za sklop Dnevnik veterinarskih posegov

V skladu z določili Pravilnika o sledljivosti prometa in uporabe ter shranjevanju veterinarskih zdravil morajo rejci za proizvodnjo voditi dnevnik veterinarskih posegov (DVP). DVP je enotna evidenca kronološko vpisanih predpisanih podatkov o veterinarskih posegih (preventivnih, diagnostičnih in terapevtskih), posebnih podatkov o uporabi zdravil ter navodilih veterinarja. DVP mora biti oštevilčen z neponovljivo kodo. Pri sklopu DVP je bilo izdanih skupno 21 % vseh pisnih navodil imetnikom.

D.a. Izdana pisna navodila imetniku o odpravi pomanjkljivosti za sklop Zaščita živali

Pisna navodila je veterinar izdal rejcu, če se je odločil za oznako »neustrezno« pri poznavanju in upoštevanju določil Pravilnika o zaščiti rejnih živali (Uradni list RS, št. 51/2010 in 70/2010). Neustrezno poznavanje pravilnika pomeni, da rejec ne zagotavlja ustrezne zaščite in dobrobiti živali. Hlev oziroma hlevi so prenaseljeni. Naravne svetlobe ni. Voda ni na voljo. Krmljenje ni redno. Za bolne, poškodovane ali onemogle živali ni poskrbljeno. Ni vsakodnevnega nadzora. Oprema ni nadzorovana ali vzdrževana. Če so živali zunaj, ni ustrezno poskrbljeno za zaščito pred neugodnimi vplivi okolja (senca v primeru močnega sonca; suh prostor za počitek, v primeru deževja in vlažnega vremena). Kadar veterinar pri letnem pregledu poda oceno »delno zadovoljivo« pri točki D. upoštevanje določbe Pravilnika o zaščiti rejnih živali, poda imetniku pisna navodila. Če je označil »nezadovoljivo«, veterinar poleg pisnega navodila imetniku, poda tudi prijavo na OU UVHVVR.

Pri sklopu Zaščita živali je bilo izdanih skupno 4 % vseh pisnih navodil imetnikom. 26 obratov je bilo v točki D. »upoštevanje določbe Pravilnika o zaščiti rejnih živali« označeno kot nezadovoljivo, a v nobenem od navedenih primerov ni bila podana prijava veterinarski inšpekciji.

D.1.5. Izdana pisna navodila imetniku o odpravi pomanjkljivosti za rejo prašičev

Minimalne zahteve za rejo prašičev so predpisane s Pravilnikom o zaščiti rejnih živali. Ob letnem pregledu veterinar izda imetniku pisna navodila iz sklopa reja prašičev, kadar opazi neskladnosti s Pravilnikom o zaščiti rejnih živali oziroma druge pomanjkljivosti reje, ki jih je treba odpraviti za zagotavljanje zaščite in zdravja živali.

Pri sklopu Reja prašičev je bilo izdanih 2 % od vseh pisnih navodil imetnikom.

D.2.5. Izdana pisna navodila imetniku o odpravi pomanjkljivosti za rejo goveda

Minimalne zahteve za vzrejo goveda so predpisane s Pravilnikom o zaščiti rejnih živali. Ob letnem pregledu veterinar izda imetniku pisna navodila iz sklopa reja goveda, kadar opazi neskladnosti s Pravilnikom o zaščiti rejnih živali oziroma druge pomanjkljivosti reje, ki jih je treba odpraviti za zagotavljanje zaščite in zdravja živali.

Pri sklopu Reja goveda je bilo izdanih 3 % od vseh pisnih navodil imetnikom.

E.5. Izdana pisna navodila imetniku o odpravi pomanjkljivosti za sklop Identifikacija in registracija

Določila o identifikaciji in registraciji rejnih živali so zapisna v posebnih pravilnikih o identifikaciji in registraciji posameznih živalskih vrst. Pisno navodilo se imetniku izda za katerokoli živalsko vrsto, če je število nepravilnosti, ugotovljenih pri letnem pregledu, večje od nič.

Pri sklopu Identifikacija in registracija je bilo izdanih 16 % od vseh pisnih navodil imetnikom.

F.2. Izdana pisna navodila imetniku o odpravi pomanjkljivosti za biološke varnostne ukrepe

V sklopu Biološki varnostni ukrepi so navedene splošne točke za preverjanje ustrezne biološke varnosti. Kadar veterinar pri pregledu oceni, da so v reji prisotne ključne pomanjkljivosti s tega področja, imetniku poda smernice za izboljšavo v obliki pisnih navodil.

Pri sklopu Biološki varnostni ukrepi je bilo izdanih kar 54 % od vseh pisnih navodil imetnikom.

DNEVNIK VETERINARSKIH POSEGOV (DVP) – HLEVSKA KNJIGA IN VETERINARSKA ZDRAVILA

Skladno s 15. členom¹⁵ Pravilnika o sledljivosti prometa in uporabe ter shranjevanju veterinarskih zdravil morajo imetniki živali v obratih, kjer so ali se gojijo živali za proizvodnjo živil na istem naslovu imeti, voditi in hraniti enotno evidenco, v katero se kronološko vpisujejo predpisani podatki o veterinarskih posegih ter navodila veterinarja.

Pri izvedbi veterinarskih pregledov je bil delež vpisov v DVP od vseh pregledanih obratov 97 %, od tega:

- Delež vpisov zdravljenj živali v DVP pri imetnikih, ki vodijo DVP je 45 %,
- Delež pomanjkljivih vpisov o zdravljenju živali v DVP pri vseh imetnikih, ki vodijo DVP je 8 %; vsem imetnikom s pomanjkljivimi vpisi o zdravljenju v DVP so veterinarji izdali navodila za odpravo neskladnosti (v rubriki B.6.).

¹⁵ Pravilnik o sledljivosti prometa in uporabe ter shranjevanju veterinarskih zdravil (Uradni list RS, št. 38/09), <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV9393>

Pri izvedbi veterinarskih pregledov je bilo ugotovljeno, da ima 4 % imetnikov pogodben odnos z veterinarsko organizacijo in 96 % pokliče veterinarja po potrebi.

Odgovorna uporaba protimikrobnih zdravil/antibiotikov (PMZ) za zdravljenje živali

Od vseh pregledanih obratov je delež imetnikov, ki so uporabljali PMZ (16.141), 53 %:

- od tega je delež porabe PMZ za rutinsko uporabo 6 %,
- porabe PMZ za večjo proizvodnjo 1 %,
- porabe PMZ samo za zdravljenje 98 %,
- 47 % rej goveda, 18 % rej puranov in prašičev.
- kritično pomembne PMZ uporablja 24 % rej goveda, 4 % rej prašičev,
- PMZ za izjemno uporabo IP- V uporablja 13 % rej goveda in 0,8 % rej drobnice.

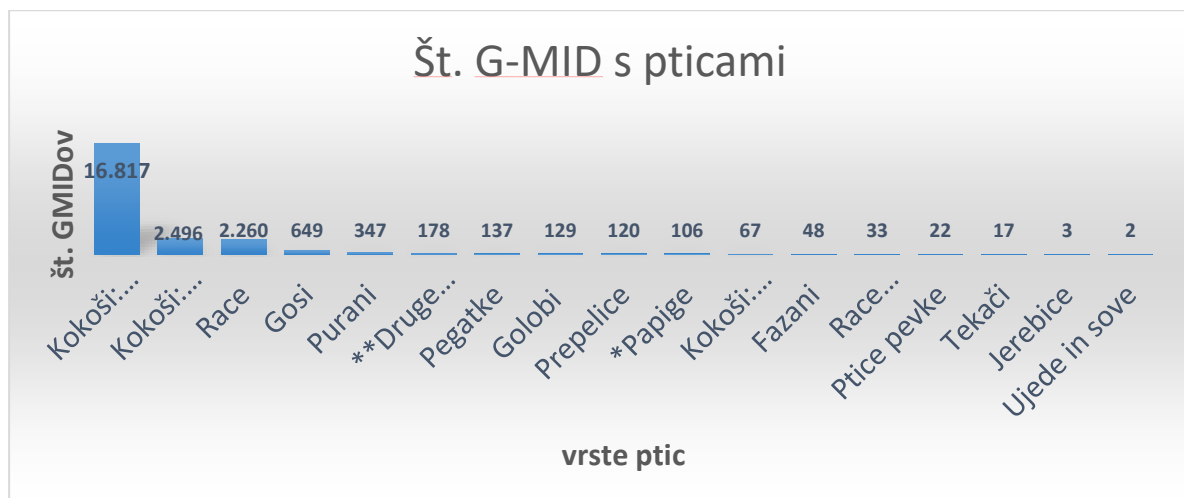
PERUTNINA

Uradni veterinarski pregledi obratov so bili v letu 2022 orientirani na popis perutnine, saj smo želeli pridobljene podatke uporabiti za register perutnine v skladu z Uredbo o izvajanju Izvedbene uredbe Komisije (EU) o določitvi pravil za uporabo Uredbe (EU) 2016/429 Evropskega parlamenta in Sveta glede registracije in odobritve obratov, ki gojijo kopenske živali ter odvezemajo, pridobivajo, pripravljajo ali shranjujejo zarodni material.

Od vseh pregledanih obratov je bilo takih, ki gojijo perutnino ali ptice v ujetništvu 17.650, kar pomeni 57 %, od tega:

- 99 % goji perutnino,
- 1 % goji ptice v ujetništvu,
- 3 % obratov s perutnino trži žive živali (623 G-MID),
- 3 % obratov s perutnino trži proizvode (515 G-MID).

Graf 4: Število pregledanih obratov po posameznih vrstah ptic

Največ obratov redi do 30 kljunov perutnine, najmanj je bilo obratov, ki redijo več kot 1.000 kljunov.

Od vseh obratov s perutnino je 251 valilnic, od tega:

- 95 % valilnic za lastne namene (238),
- 1 % valilnic za namen prodaje enodnevnih piščancev (2),
- 1 % valilnic za namen služnostne uporabe, kjer valijo jajca za druge (stranke) (2),
- o preostalem deležu (3 %) valilnic nismo dobili podatka o namenu.

Tabela 27: Deleži valilnic in št. obratov po živalskih vrstah

Valilnica za živalsko vrsto:	Št. obratov, ki so označili vrsto valilnice	Delež obratov, ki imajo valilnice (%)	Št. obratov - lastna uporaba	Št. obratov - služnostna	Št. obratov - enodnevni piščanci
Kokoši: pitovni piščanci	42	17	37	1	1
Kokoši: nesnice	220	88	196	1	1
Kokoši: matične jate	11	4	6	/	2
Purani	7	3	3	/	/
Race	39	16	34	/	/
Gosi	23	9	19	/	/
Prepelice	20	8	17	/	/
Fazani	7	3	2	/	/
Jerebice	6	2	1	/	/
Pegatke	10	4	5	/	/
Tekači	8	3	3	/	/
Druge ptice	16	6	11	/	/

Bivalni pogoji v obratih s perutnino

Pri veterinarskih pregledih obratov smo v letu 2022 ugotavljali bivalne pogoje s parametri, ki določajo način vhlevitve in sicer: prosta ali hlevska reja, ograjen ali ne ograjen izpust. Zaradi dejavnikov tveganja ob pojavu bolezni (predvsem aviarne influence - AI) nas je zanimal dostop do zunanjih vodnih površin. Na splošno ima dostop do zunanjih vodnih površin skupno 1.233 obratov (7 % vseh rej s perutnino), od tega ima ograjene izpuste 498 obratov (40 %). Pri pregledu smo ugotovili, da ima 117 obratov, kjer gojijo golobe, ujede, sove, ptice pevke, papige in druge ptice stik s prostoživečimi pticami (27 % rej z golobi, ujedami, sovami, pticami pevkami, papigami in drugimi pticami).

Baterijska reja je prisotna pri 4 % nesnicah, od tega v 62 % neobogatenih in 38 % obogatenih. V kletkah se redi 64 % prepelic in 0,3 % rac ter gosi.

ZAŠČITA ŽIVALI

Splošno

Izvajalci veterinarskih pregledov obratov so na podlagi pogovora z imetnikom/skrbnikom živali ocenili izvajanje določil¹⁶ Pravilnika o zaščiti rejnih živali in ugotovili, da je bilo izvajanje splošnih določb pravilnika:

- ustrezno in brez pripomb pri 51,9 % vseh pregledanih obratov,
- zadovoljivo pri 46 % pregledanih obratov,
- delno zadovoljivo 1 % in
- neustrezno pri 0,1 % pregledanih obratov.

S področja zaščite živali je bilo najmanj izdanih navodil imetnikom (9 %). Le pri 26 pregledanih obratih je bilo označeno kot neustrezno upoštevanje določil Pravilnika o zaščiti rejnih živali.

D.1. Zaščita prašičev

Pri pregledih rej prašičev je bilo ugotovljeno, da ima kar 96 % vseh na voljo manipulativni material za samozaposlitev prašičev. 40 % vseh rej prašičev ima živali s skrajšanimi repi, večje farme (kooperantske reje) imajo delež takih živali 100 %.

Pri zbiranju podatkov s področja zaščite živali smo ugotavljali različne vrste poškodb, ki se najpogosteje pojavljajo v rejah s prašiči in sicer absces, razjede, artritis oz. šepavost, spremembe na uhljih ter druge vidne poškodbe. Ugotovili smo, da je bilo obratov s poškodovanimi prašiči malo, nekaj pa je bilo vseeno takih, kjer so bile razsežnosti poškodb v več kot tri četrtine cele črede. Pri takih obratih so bila navodila imetniku izdana le v dveh primerih, oba sta imela pri točki Upoštevanje določil Pravilnika o zaščiti rejnih živali označeno delno zadovoljivo, ostali pa brez pripomb.

D.2. Zaščita goveda

Skladno s 15. členom Pravilnika o zaščiti rejnih živali teleta pod 6 mesecev starosti ni dovoljeno privezati, razen za čas napajanja z mlekom v trajanju največ eno uro. Ugotovili smo, da 5 % od vseh pregledanih rej goveda še vedno ne upošteva določil tega člena.

Analiza podatkov je pokazala, da ima 18 % obratov z govedom goji živali z odstranjenimi rogovi, pri 60% obratov odstranjevanje rogov opravi veterinar, 37 % rej pa goji genetsko brezrožno govedo.

Na splošno lahko rečemo, da so se vse vrste poškodb pri molznicah (na distalnih delih okončin, zaležanine, poškodbe vimena in vratu) pojavljale v večjem deležu predvsem v večjih rej goveda (več kot 61 živali). Poškodbe je imela manj kot četrtina vseh živali v čredi. Četrta stopnja poškodb pri večini črede (več kot četrtina vseh molznic) se pojavlja predvsem pri poškodbah distalnih delov okončin in vimena. V obratih, kjer so bile razsežnosti poškodb v večini črede, smo preverili upoštevanje določil Pravilnika o zaščiti rejnih živali in izdajo navodila za odpravo neskladnosti in ugotovili, da je bilo navodilo izdano v samo 1 takem primeru (skupno je bilo takih obratov 18), upoštevanje določil pravilnika pa označeno kot delno zadovoljivo. Ostali primeri poškodb so imeli pri upoštevanju določil oznako brez pripomb in zadovoljivo.

¹⁶Pravilnik o zaščiti rejnih živali (Uradni list RS, št. 51/10, 70/10, 63/23 in 69/23 – popr.)
<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV9926>

D.3. Zaščita kopitarji

Zaradi priprave novega dela Pravilnika o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o zaščiti rejnih živali, ki se nanaša na zaščito enoprstih kopitarjev, smo z letnimi pregledi zbirali podatke o načinu reje. Z analizo podatkov o letnih pregledih smo ugotovili, da se 14 % rej z enoprstimi kopitarji poslužuje priveza, predvsem pri reji kopitarjev za prehrano.

IDENTIFIKACIJA IN REGISTRACIJA ŽIVALI

Sistem identifikacije in registracije živali je urejen s predpisi Evropske unije (EU). Z vodenjem registrov goveda, prašičev, drobnice, kopitarjev, čebelnjakov, akvakulture in drugih živalskih vrst zagotavljamo sledljivost živali od rojstva do vstopa v prehransko verigo, ki je ključnega pomena za obvladovanje bolezni živali in zagotavljanje varne hrane. Podatke uporabljamo tudi za načrtovanje in upravljanje ukrepov kmetijske politike, zootehniko, statistiko, raziskovanje in druge namene.

Pri analizi podatkov, pridobljenih z letnimi pregledi smo ugotovili, da je pri kopitarjih največji delež obratov z neoznačenih živali (9 % vseh rej s kopitarji), pri odraslih kopitarjih, prašičih in drobnici je ta delež 8 %. Pri govedu je 6 % neoznačenih in 15 % pomanjkljivo označenih živali (delež obratov, ki gojijo govedo). V vseh primerih je veterinar imetniku izdal pisno navodilo za odprav neskladnosti.

BIOLOŠKI VARNOSTNI UKREPI

Popis bioloških varnostnih ukrepov je na splošno pokazal, da tako pri manjših kot pri večjih rejah ni bilo izdelanega načrta biovarnosti in izolacije bolnih živali od zdravih, kar predstavlja nezanemarljivo tveganje pri izbruhu bolezni.

Na splošno je bilo največ upoštevanih bioloških varnostnih ukrepov s področja zdravja in dobrobiti živali (zagotavljanje ustrezne vode in krme, higiena okolja, so se pozanimali o zdravstvenem stanju živali pred nabavo, izolacija bolnih...), najmanj pa s področja preprečevanja vnosa bolezni v rejo (izdelava načrta biovarnosti, evidenca obiskovalcev, dezbariera...).

Od skupno 41 obratov, ki niso zagotavljali ustrezne vode in krme je prejelo navodila za odpravo neskladnosti s področja zaščite živali le 27 %; pri upoštevanju določil ¹⁵ Pravilnika o zaščiti rejnih živali pa je bilo kot NEUSTREZNO označenih le 7 % obratov, ki niso zagotavljali ustrezne vode in krme.

Od 352 obratov, ki niso imeli ustreznih higienskih razmer v objektih za rejo in drugih prostorih, je prejelo navodila za odpravo neskladnosti s področja zaščite živali 61 %; pri upoštevanju določil ¹⁵ Pravilnika o zaščiti rejnih živali pa je bilo kot NEUSTREZNO označenih le 3 % obratov, ki niso imeli ustreznih higienskih razmer v objektih za rejo in drugih prostorih.